

บทที่ ๒

นิทานไทยที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระเซ่

นิทานไทยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษามีทั้งสิ้น ๑๐๗ เรื่อง ประกอบด้วยนิทานลายลักษณ์ และนิทานมุขปาฐะของภาคต่างๆในประเทศไทย ซึ่งตีพิมพ์โดยใช้สำนวนเดิมและที่มีผู้เรียบเรียงเป็นเรื่องย่อในหนังสือและงานวิจัยต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ย่อเรื่องทั้งหมดไว้ในภาคผนวก

จากที่ได้ศึกษาพบว่านิทานไทยที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระเซ่อยู่เป็นจำนวนมากถึง ๑๕๒ ตัว และปรากฏอยู่ในนิทานหลากหลายประเภท ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะได้แบ่งประเภทของนิทานไทยที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระเซ่ ตามวิธีการแบ่งของ ประคอง นิมมานเหมินท์^๑ ซึ่งพบว่าตรงกับประเภทของนิทานไทย ๙ ประเภท ได้แก่ ตำนานปรัมปรา นิทานศาสนา นิทานคติ นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานสัตว์ และมุขตลกและเรื่องไม้ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๒.๑ ตำนานปรัมปรา

ตำนานปรัมปรา หรือบางคนเรียกว่าเทพปกรณัม หรือเทพปกรณัม เป็นเรื่องอธิบายถึงกำเนิดของจักรวาล โครงสร้างและระบบของจักรวาล มนุษย์ สัตว์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ พิธีกรรมและการประพฤติปฏิบัติต่างๆของเทวดาและผู้ปกครองแผ่นดิน ซึ่งพบไม่มากนักในนิทานไทย^๒ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องที่อธิบายโดยแสดงความเชื่อทางศาสนา จึงมีเรื่องของเทพหรือบุคคลประเภทกึ่งคนกึ่งเทพด้วย^๓

ระเซ่ในตำนานปรัมปราของไทยที่ผู้วิจัยรวบรวมได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ อธิบายประเพณี พิธีกรรม และการละเล่น มีทั้งหมด ๗ เรื่อง เป็นสำนวนลายลักษณ์ ๕ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๒ เรื่อง ดังนี้

^๑ ประคอง นิมมานเหมินท์, *นิทานพื้นบ้านศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

นิทานลายลักษณ์

๑. ตำนานดาวฤกษ์อาศวีณี (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ ของ หลวงวิศาลดรุณกร

ตำนานดาวฤกษ์อาศวีณีปรากฏในคัมภีร์เลขปกรณ ซึ่งสำนวนนี้เป็นฉบับที่หลวงวิศาลดรุณกรสอบชำระแล้วไว้

เรื่องนี้แสดงกำเนิดดาวฤกษ์อาศวีณี เพื่อใช้เปรียบเทียบในการพยากรณ์ชะตาบุคคลที่เกิดในฤกษ์นี้ว่า จะมีปัญญารู้ศิลปศาสตร์มาก มีมิตรสหายและบริวารดี เทวดาต้องการแสดงคติว่าบุคคลที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและไม่ถือโทษอาจารย์ของตนที่ลงโทษเมื่อตนประพฤติผิด ย่อมได้รับความเจริญ

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นบุตรเศรษฐีที่แปลงกายเป็นจระเข้หนีอาจารย์ซึ่งแปลงกายเป็นมังกรไล่สังหาร ด้วยความโกรธศึษที่นำวิชาไปใช้ในทางที่ไม่สมควร

๒. ตำนานดาวฤกษ์จิตตะ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก คัมภีร์โหราศาสตร์ไทยมาตรฐานฉบับสมบูรณ์ ของ หลวงวิศาลดรุณกร

ตำนานดาวฤกษ์จิตตะปรากฏในตำนานดาวฤกษ์ ๒๗ กลุ่ม หรือที่เรียกว่า คัมภีร์เลขปกรณ เป็นคัมภีร์โบราณจารด้วยอักษรขอม เดิมเป็นสมบัติของรองเสวกเอกพระเทวโลก (โนรี เศษโชติ) หลวงวิศาลดรุณกรได้เรียบเรียงใหม่เพื่อใช้เป็นแบบเรียนดาราศาสตร์ของโหร

เรื่องนี้แสดงกำเนิดของดาวจิตตะ เป็นการพยากรณ์บุคคลที่เกิดในฤกษ์นี้ว่า จะต้องตายเพราะถูกสัตว์น้ำทำร้ายหรือตกน้ำตาย กล่าวถึง พระชิตารูปงามองค์หนึ่ง โหรทำนายว่าจะถูกจระเข้กิน บิดาจึงสั่งห้ามลงอาบน้ำในแม่น้ำลำคลอง ท้ายสุดแม้จะขุดสระแต่ก็ถูกพระยานาคแปลงเป็นจระเข้คาบไปกิน เทวดาต้องการแสดงคติว่าเวรกรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นพระยานาคที่แปลงกายเป็นจระเข้และคาบพระราชธิดาไปกิน

๓. ตำนานดาวจระเข้ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านไทย ของฝ่ายวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

เรื่องนี้กล่าวไว้ในตอนท้ายว่า หลังจากจระเข้เศรษฐีให้วาดรูปตนลงบนธงแห่ขบวนกฐินแล้ว ด้วยอาณิสสแห่งผลบุญอันแรงกล้าทำให้เศรษฐีไปเกิดเป็นดาวบนท้องฟ้า เรียกว่า “ดาวจระเข้” トラบเท่าทุกวันนี้

จระเข้เศรษฐี ในชาติที่แล้วเป็นเศรษฐีที่ไม่เคยทำบุญสุนทาน ตายแล้วจึงไปเกิดเป็นจระเข้ที่ขอให้วาดรูปตนลงบนธงแห่ขบวนกฐิน ด้วยอานิสงส์ดังกล่าวทำให้ไปเกิดเป็นดาวจระเข้

๔. ตำนานธงจระเข้ ส่วนวันที่ ๑ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๓ ซึ่งประกอบด้วยนิมมานเหมินท์เรียงเรียงขึ้นจาก พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ข-ฉ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

เรื่องนี้อธิบายประเพณีการใช้ธงรูปจระเข้ปักไว้ที่หน้าวัดในเทศกาลทอดกฐิน ตัวละครจระเข้ในเรื่องติดตามเรือนำขบวนกฐินไปทอดที่วัดและขอมิภาพตนเพื่อนำไปปักหน้าวัด

๕. ตำนานโนรา (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๘ ซึ่งอุดมหนูทอง เรียบเรียงขึ้น

ในตำนานกล่าวว่ากำเนิดของการละเล่นโนราเป็นความริเริ่มของเทวดา โดยเข้าฝันให้นางนวลทองสำลีจำทำร้ายรำทั้ง ๑๒ ท่า และดลใจให้นางนวลสำลียากกินเกสรบัวจันต์ครรรค์ แล้วให้เทพบุตรมาจุติในครรภ์ของนาง เพื่อคิดการละเล่นชนิดนี้ขึ้น

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเข้ามาขวางเรือของ นางนวลทองสำลี ขณะที่นางจะเดินทางกลับบ้านเมือง เป็นเหตุให้ทหารต้องฆ่าจระเข้

นิทานมุขปาฐะ

๑. ตำนานธงจระเข้ ส่วนวันที่ ๒ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบลดทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ของจันทร์ศรี สุปัญญากร

ผู้เล่า คือ นายมีง ศิริสวัสดิ์ เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖

เรื่องนี้เป็นกรให้เหตุผลของการปักธงรูปจระเข้หลังการทอดกฐิน

ตัวละครจระเข้ในเรื่องอาสาเป็นพาหนะพาคนข้ามแม่น้ำเพื่อไปทอดกฐินและขอมิรูปติดอยู่บนธงที่ทอดกฐิน

๒. ตำนานธงจระเข้ ส่วนที่ ๓ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบलगทรงคนอง อำเภอพระ
ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ของจันทร์ศรี สุปัญญากร

ผู้เล่า คือ นายบุญเชือน เพชรประกอบ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

เรื่องนี้เป็นกรให้เหตุผลของการปักธงรูปจระเข้หลังการทอดกฐินเช่นเดียวกับ
ตำนานดาวจระเข้ เพียงแต่ไม่ได้กล่าวถึงการเกิดเป็นดาวจระเข้ของจระเข้เศรษฐกิจ

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นเศรษฐกิจี่เหนียวและไม่เคยทำทาน ตายแล้วจึงไปเกิด
เป็นจระเข้ที่ขอมีรูปตนติดที่ธงหน้าวัด

สรุปได้ว่าในตำนานปรัมปราตัวละครจระเข้ส่วนใหญ่เป็นจระเข้ที่แปลงเป็นมนุษย์หรือ
เป็นจระเข้ที่ชาติก่อนเคยเป็นมนุษย์ ยกเว้นใน ตำนานโนรา และ ตำนานธงจระเข้ ส่วนที่
๑ และ ๒

๒.๒ นิทานศาสนา

นิทานศาสนาเป็นนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งคนไทยส่วนใหญ่นับถือ
ประกอบ นิมมานเหมินท์แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ นิทานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และนิทาน
จากคัมภีร์พุทธศาสนา^๑

นิทานเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า บางเรื่องนำเนื้อหามาจากพุทธประวัติ ที่พบบ่อย คือ เรื่อง
พระพุทธเจ้าเสด็จไปตามสถานที่ต่างๆในเมืองไทยซึ่งทำให้มีลักษณะเป็นนิทานประจำถิ่น
อธิบายที่มาของชื่อสถานที่หรือสิ่งต่างๆในท้องถิ่นด้วย^๒

นิทานจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ซึ่งแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับบุคคล
ในสมัยพุทธกาล เช่น องคุลีมาล และนางวิสาขา เป็นต้น และเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็น
เรื่องเล่าที่มาจากนิบาตชาดก และปัญญาสชาดก เรื่องเหล่านี้มีลักษณะรูปแบบเป็นนิทาน
มหัศจรรย์ แต่ถ้าผู้เล่าเน้นว่าเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์และเน้นคติธรรมทางพุทธศาสนา ก็
จัดเป็นนิทานศาสนาได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีชาดกนอกนิบาตในท้องถิ่นต่างๆซึ่งเรียกกันว่า
ชาดกพื้นบ้าน เช่น ปลาบู่ทองหรือเต้าน้อยองคำในภาคเหนือ เป็นต้น^๓

จากการศึกษาพบว่านิทานศาสนาที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจระเข้มีทั้งสิ้น ๗ เรื่อง
เป็นนิทานที่มาจากชาดกพื้นบ้านในถิ่นต่างๆ และเป็นสำนวนลายลักษณ์ทั้งหมด

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔-๑๐๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

ก. ชาดกพื้นบ้านล้านนา

ชาดกพื้นบ้านล้านนาปรากฏอยู่ในรูปของ “ธรรมคำวหรือคำวธรรม” อันเกิดจากประเพณีนิยมในการสร้างคัมภีร์เพื่อถวายวัดที่เรียกว่า “การทานธัมม” ธรรมคำวนี้มีทั้งฉบับโบราณที่จารึกด้วยตัวอักษรล้านนาและฉบับที่แปลธรรมคำวจากโบราณเป็นตัวหนังสือไทยภาคกลางจารึกบนกระดาษ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ชำนาญตัวอักษรล้านนาใช้เทศน์^๖ ชาดกพื้นบ้านล้านนาที่ปรากฏบทบาทตัวละครจะมีทั้งสิ้น ๔ เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ไภยราช สังขวัชตนะ สิริन्हทะ และ สุพรหมโมกษะหมาเก้าหาง

นิทานลายลักษณ์

(๑) ไภยราช

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๐ ซึ่งสนันสนุนธรรมธิเรียบเรียงขึ้น

ธัมมเรื่องไภยราช สรุปความมาจากต้นฉบับโบราณของวัดกาสา ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีจำนวน ๘ ผูก รวม ๔๑๒ หน้าโบราณ จารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ แสดงให้เห็นบุญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นจะเข้ที่ นางจันทกุมารี มารดาของ ไภยราช ตัวเอกของเรื่องเกือบมาเสียชีวิต และเป็นต้นเหตุให้นางต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ต่อมาจะเข้ได้รับผลกรรมจนตาย

(๒) สังขวัชตนะ

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๓ ซึ่งสนันสนุนธรรมธิเรียบเรียงขึ้น

เรื่องสังขวัชตนะ สรุปความจากคัมภีร์โบราณ จารด้วยอักษรธรรมล้านนาของวัดชัยชนะ ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕ ผูก จารเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ แสดงแนวคิดที่พระโพธิสัตว์เป็นผู้มีบุญญาธิการมาก ศัตรูที่ปองร้ายในทุกชาติไม่สามารถทำร้ายพระองค์ได้

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นมานพหนุ่มที่แปลงกายเป็นจะเข้เพื่อแสดงอิทธิฤทธิ์ไ้อ้วต สังขวัชตนะ ตัวเอกของเรื่อง

^๖ นิตยา วรณกิตร์, “ลักษณะเด่นของตัวละครเอกกำพร้าชาดกพื้นบ้านล้านนา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

(๓) สิรินันทะ

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๓ ซึ่งสนัน
 ธรรมธิเรียบเรียงขึ้น

เรื่องสิรินันทะ ต้นฉบับที่ใช้สรุปความเป็นคัมภีร์ใบลาน จารด้วยอักษรธรรม
 ล้านนา ของวัดแช่ช้าง ตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๘ ผูก นับเป็น
 จำนวนหน้าได้ ๑๔๕ หน้าใบลาน จารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ เรื่องนี้สื่อถึงบุญบารมีของพระโพธิสัตว์
 ว่าสืบเชื้อสายมาจากพระอินทร์

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเข้าทำร้าย สิรินันทะ กลางแม่น้ำขณะเดินทางกลับเมือง

(๔) สุพรหมโมกษะหมาเก้าหาง

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๓ ซึ่งบำรุง
 บารมีเรียบเรียงขึ้น

ต้นฉบับที่ใช้ศึกษาสรุปความจากใบลานของวัดป่าสักน้อย ตำบลแม่ปุก อำเภอ
 สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีความยาว ๗ ผูก รวม ๒๒๕ หน้า จารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕

ตัวละครจะเข้ในเรื่องให้ความช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ขณะลงไปเก็บดอกบัว
 นิโลบลเพื่อนำไปถวายพระราชา

ข. ชาดกพื้นบ้านภาคอีสาน

ชาดกพื้นบ้านภาคอีสาน ส่วนใหญ่นิยมแต่งเพื่อใช้เทศน์และอ่านในที่ประชุมชน ชาดก
 พื้นบ้านภาคอีสานหลายเรื่องคล้ายคลึงกับชาดกพื้นบ้านล้านนา ผู้วิจัยพบชาดกพื้นบ้านภาค
 อีสานที่มีบทบาทของจะเข้ ๑ เรื่อง คือ ท้าวไพรยราช

นิทานลายลักษณ์**(๑) ท้าวไพรยราช**

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๕ ซึ่งสิริวัฒน์
 คำวันสาเรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้มิได้ปรากฏในปัญญาสชาดก จึงเป็นชาดกพื้นบ้าน ต้นฉบับที่นำมาเรียบ
 เรียงเป็นเอกสารพิมพ์ติดเย็บเล่มซึ่งนายเจือ สืบแก้ว ประธานชมรมมูลนิธิสืบแก้ว เป็นผู้ปริวรรต
 เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ นายเจือได้ต้นฉบับมาจากวัดบ้านด่าน อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
 เป็นหนังสือใบลาน ๖ ผูก จำนวน ๑๔๒ ลาน จารด้วยอักษรตัวธรรมอีสาน ไม่ปรากฏผู้จาร ไม่
 ปรากฏวัน เดือน ปี ที่จาร

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเนรคุณ นางจันทา ที่เลี้ยงดูตน โดยทำร้ายผู้คนในเมือง
 ของนางและคิดจะกินนางเป็นอาหาร

ค. ชาดกพื้นบ้านภาคใต้

ธวัช ปุณฺโณทกพบว่าชาดกพื้นบ้านภาคใต้มีน้อยเมื่อเทียบกับภาคอื่น นอกจากนี้ยังสังเกตว่านิทานพื้นบ้านเรื่องเดียวกันของภาคอื่นที่นิยมสมมติให้เป็นชาดกพื้นบ้าน ภาคใต้กลับไม่นิยมนำนิทานเรื่องนั้นมาสร้างเป็นชาดก^๑ ผู้วิจัยพบชาดกพื้นบ้านภาคใต้ที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจระเข้ ๒ เรื่อง คือ นางก้นไทรย และ ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อน

นิทานลายลักษณ์

(๑) นางก้นไทรย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๒ ซึ่งสมปราชญ์ อัมมะพันธ์เรียบเรียงไว้

นิทานนางก้นไทรยนี้ นางสาวนันทิยา พรหมภัทร ได้ถ่ายสำเนามาจากต้นฉบับที่เป็นสมุดไทยของพระช้อย ฐานิสสโร วัดนิโคธคุณากร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ลักษณะต้นฉบับเป็นสมุดไทย หรือบุตขาว เขียนด้วยอักษรสีแดง ขนาดกลางจำนวน ๑ เล่มสมุดไทย ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง ผู้สร้างหนังสือมีชื่อปรากฏคือ ท่านผูล ผู้คัดลอกไม่ปรากฏชื่อ บอกไว้เพียงว่าเป็นพระ ระยะเวลาที่แต่งไม่ชัดเจน

เรื่องนี้เป็นชาดกพื้นบ้านที่นำเค้าเรื่องมาจากนิทานปัญจตันตระ วัดฤประสงค์ในการแต่งเพื่อใช้เป็นบทสวดหรืออ่านเพื่อสั่งสอนคุณธรรมและจริยธรรม และเพื่อหวังอานิสงส์ในการสร้างหนังสือจะทำให้ประสบความสำเร็จในภพหน้า

ตัวละครจระเข้ปรากฏอยู่ในนิทานซ้อนเรื่องวานรกับจระเข้เป็นสหายกัน ในนิทานเรื่องที่ ๕ “ชฎบั๊กษี นิยายหนทุกกรณี” ที่ นางก้นไทรย เล่าถวาย ท้าวสัตธรรมราช ตัวละครจระเข้ในเรื่องมี ๒ ตัว เป็นจระเข้ผิวเมีย จระเข้เมียอยากกินหัวใจลิง จระเข้ผิวจึงหลอกลิงที่เป็นเพื่อนให้นั่งบนหลังไปยังถ้ำที่ตนอาศัย แต่กลับเสียรู้ให้แก่ลิง จึงอดเอาหัวใจลิงไปให้จระเข้เมีย

(๒) ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อน

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๒ ซึ่งอุดม หนูทองเรียบเรียงขึ้น

ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อนนี้พบต้นฉบับหนังสือบุตที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา แต่ไม่ทราบที่มา และเป็นเพียงเล่มต้นเท่านั้น ต้นฉบับยังสมบูรณ์โดยตลอดไม่ทราบชื่อผู้แต่ง ส่วนเวลาที่แต่งระบุไว้ตอนท้ายเล่มเพียงว่า “เขียนจบวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ด แรมหกค่ำ ปีชวดแลท่านเอย”

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗-๒๘.

นิทานพื้นบ้านเรื่องนี้ผู้แต่งกำหนดให้พระศุคดาเป็นพระโพธิสัตว์ มีการแทรกทัศนะการมองชีวิตตามแนวพุทธธรรมไว้ คือ ชีวิตนี้ไม่เที่ยง และยังแทรกคำสอนเรื่องความไม่ละโมภและเรื่องกรรมไว้ด้วย

ตัวละครจะเข้ในเรื่องนี้มี ๒ ตัว ได้แก่ พญากุมภี กับ พระศุคดา พญากุมภี เป็นพญาจะเข้ที่สาปให้ พระศุคดา กลายเป็นจะเข้ทอง ส่วน พระศุคดา มนุษย์ที่ถูกสาปให้เป็นจะเข้ทองเป็นผู้คอยช่วยเหลือ นางแดงอ่อน ให้พ้นจากอันตราย

สรุปได้ว่าตัวละครจะเข้ในนิทานศาสนามีทั้งที่เป็นจะเข้แปลงและจะเข้จริง ส่วนใหญ่เป็นตัวประกอบ ที่น่าสังเกต คือ “พระศุคดา” ใน ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อน ของภาคใต้ที่เป็นจะเข้พระโพธิสัตว์ แต่ก็ไม่ได้มีบทบาทเป็นตัวเอกเป็นเพียงผู้ช่วย

๒.๓ นิทานคติ

นิทานคติเป็นนิทานที่มุ่งสอนจริยธรรมและผลแห่งกรรม ประคอง นิมมานเหมินท์อธิบายว่า นิทานคติของไทยมักมีขนาดไม่ยาวมาก การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ตัวละครอาจเป็นคนหรือสัตว์ก็ได้ แนวคิดในนิทานคือคุณค่าของจริยธรรมและผลแห่งกรรมที่ชี้ให้เห็นว่า การประกอบกรรมดีย่อมได้ดีและการประกอบกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว ผู้เล่ามักชี้ให้เห็นผลดีและผลร้ายของกรรมในตอนท้ายเรื่อง^๑

นิทานคติที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจะเข้ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ เป็นเรื่องขนาดสั้น มีตัวละครเป็นทั้งคนและสัตว์ นิทานคติแต่ละเรื่องกล่าวถึงแง่คิดในการประพฤติปฏิบัติคนให้ถูกต้อง ได้แก่ การตัดสินใจด้วยความด้วยเหตุผล การสอนเรื่องให้ผู้อื่นชานาญอยู่แล้ว และการช่วยเหลือสัตว์ที่ไม่รู้บุญคุณ ผู้วิจัยพบนิทานคติที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจะเข้จำนวน ๔ เรื่อง แบ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๒ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๒ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

๑. โปรดสัตว์ได้บาป (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานวชิรญาณ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ของกรมศิลปากร ผู้แต่ง คือ ขุนประเสริฐอักษรนิติ์(แพ) ซึ่งภายหลังเป็นพระยาปริยัติธรรมธาดา นิทานเรื่องนี้สอนให้ตัดสินใจปัญหาต่างๆด้วยความยุติธรรม

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเนรคุณผู้ที่ช่วยชีวิตตนโดยคิดจะกินชายหนุ่มที่ช่วยเหลือตนไว้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๙.

๒. สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก **นิทานเทียบสุภาสิต** ซึ่งพรพิไล เลิศวิชาเรียงเรียงขึ้นใหม่ จากนิทานอธิบายความหมาย ๒๘ สุภาสิต เล่าจากฉบับพระยาสิทธิราชฤทธิไกร

นิทานเรื่องนี้สอนว่าไม่ควรอวดดีสอนคนที่เก่งกว่าตน เหมือนดังสุภาสิตที่ว่า
อย่าสอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ

ตัวละครจระเข้ในเรื่องแกล้งหลอกให้ชายหนุ่มสอนตนเองว่ายน้ำ จนชายหนุ่ม
จมน้ำตาย

นิทานมุขปาฐะ

๑. จระเข้หรือจักเข้ (เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก **ด้วยปัญญาและความรัก นิทานชาวเมืองเหนือ** ซึ่งเวหน์
เพลงเออเป็นผู้รวบรวมไว้

ผู้เล่า คือ สล่าพรม เชื้อนแก้ว อยู่บ้านนาผา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ซึ่งมีอาชีพ
เป็นหมอโบราณ อยู่ในวัยกลางคน ชอบเล่านิทานสอนใจและมักเน้นศีลธรรมในเรื่องเสมอ

นิทานเรื่องนี้สอนให้ตัดสินปัญหาต่างๆด้วยความยุติธรรมและปัญญา

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเนรคุณคนที่ช่วยเหลือตนโดยคิดจะกินชายที่ช่วยเหลือตน
และวัวทั้งสองตัวของเขา

๒. ความทะเยอทะยาน (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก **วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบลดทรงคนอง อำเภอพระ
ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ** ของจันทร์ศรี สุปัญญากร

ผู้เล่า คือ นายโต๊ะ พลอยงาม เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖

นิทานเรื่องนี้สอนเรื่องโทษของความทะเยอทะยานและลืมนั้น รวมทั้งสอนเรื่อง
เวรกรรมอีกด้วย

ตัวละครจระเข้ในเรื่องทะเยอทะยานว่าตนเก่งที่ได้กินเสือจนลืมน้ำพุ้งถูกหินตาย

สรุปได้ว่าในนิทานคติตัวละครจระเข้เป็นตัวเอกทั้งหมด ตัวละครจระเข้ส่วนใหญ่จะ
เนรคุณ เจ้าเล่ห์ เพราะนิทานคติต้องการแสดงแนวคิดว่าย่าไว้ใจสัตว์ร้ายดังเช่นจระเข้

๒.๔ นิทานมหัศจรรย์

นิทานมหัศจรรย์ เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์หรืออิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ มีขนาดยาว ประกอบด้วยหลายอนุภาค หลายตอนจบ^๑

นิทานมหัศจรรย์ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มีทั้งสิ้น ๗ เรื่อง ส่วนใหญ่มีเนื้อเรื่องขนาดยาว และมีหลายเหตุการณ์ในเรื่อง เนื้อเรื่องทั้งหมดเกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์ต่างๆ เช่น การแปลงกาย พลังอำนาจวิเศษ และบุญญาธิการของตัวละคร เป็นต้น นิทานมหัศจรรย์ที่พบแบ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๖ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๑ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

๑. คำวขอเรื่องเจ้าสุวัตร (เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมคำวของภาคเหนือ ของเสนาหา บุญรักษ์, คำวขอเป็นคำประพันธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อให้อ่านที่บ้าน หรืออ่านและเล่าคำวให้ผู้อื่นฟัง จึงมีความนิยมในการฟังคำวมากกว่าการฟังเทศน์ธรรมคำวที่วัด

คำวขอเรื่องเจ้าสุวัตรไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ทราบเพียงว่าเป็นคำวขอที่เก่าที่สุด ประมาณ ๒๐๐ ปี เป็นสำนวนที่ร้านประเทืองวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ จัดพิมพ์จำหน่าย

นิทานเรื่องนี้มีความมหัศจรรย์และอิทธิปาฏิหาริย์เกี่ยวกับตัวละคร ของวิเศษ และเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะการแปลงกายของ นางสมุททชา ผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้ และการสมพาสระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ เจ้าสุวัตร ตัวเอกของเรื่องที่เป็นมนุษย์สมพาสกับ นางสมุททชา ผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้

ตัวละครจระเข้ในเรื่อง คือ นางสมุททชา เป็นผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้ เจ้าสุวัตร ตัวเอกได้ช่วยชุบชีวิตนางและได้นางเป็นชายา

๒. นิทานคำกลอนเรื่องนางแดงอ่อน (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก ลักษณะวรรณกรรมอีสาน ของจารุวรรณ ธรรมวัตร เรื่องนี้มีลักษณะเป็นนิทานคำกลอนที่แต่งขึ้นเพื่อให้อ่าน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการคล้องช้างและความเชื่อในพิธีคล้องช้าง

นิทานเรื่องนี้ จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้เรียบเรียงขึ้นใหม่

เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์ของตัวละครและเหตุการณ์ ได้แก่ นางแดงอ่อน นางเอกในเรื่องเป็นตัวละครที่เป็นอมมนุษย์ คือ เป็นนางจระเข้ที่มีร่างกายเป็นมนุษย์ และยัง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒-๑๑๘.

มีความมหัศจรรย์ของเหตุการณ์ คือ มนุษย์สมพาสกับจระเข้ โดยทำวมหาวงศ์สมพาสกับนางแดงอ่อน ซึ่งเป็นนางจระเข้

นางแดงอ่อน ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นนางจระเข้ที่มีร่างกายเป็นมนุษย์ ที่ซื่อสัตย์ต่อสามีและไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

๓. นายพุทโธ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานชาวบ้าน ภาคที่ ๑-ภาคที่ ๔ ของกรมศิลปากร นิทานเรื่องนายพุทโธเป็นนิทานชาวบ้านภาคที่ ๒ ของจังหวัดนครสวรรค์ มีความเกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์ของตัวละครและของวิเศษ ได้แก่ ตัวละครมีลักษณะพิเศษ คือ ภรรยาทั้งสามของ นายพุทโธ ออกมาจากท่อนงา เขี้ยวเสือ และเขี้ยวจระเข้ และมีตัวละครที่เป็นอมมนุษย์ คือ พระกาฬ

มีของวิเศษ คือ ท่อนงา เขี้ยวเสือ และเขี้ยวจระเข้ ซึ่งมีหญิงงามออกมาเพื่อเป็นภรรยาของนายพุทโธ

ตัวละครจระเข้ในเรื่องถอดเขี้ยวให้ นายพุทโธ นำไปถวายพระราชตามคำสั่ง และมีหญิงงามออกมาจากเขี้ยวจระเข้เพื่อเป็นภรรยาของ นายพุทโธ

๔. นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่องไชยเชษฐ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก บทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ เรื่องนี้เป็นนิทานตอนต้นก่อนบทสำหรับแสดงละครนอกเรื่องไชยเชษฐ์ จากบทละครนอก ๖ เรื่อง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์ของตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ คือ นางจำปาทอง เมื่อร้องให้จะมีดอกจำปาทองร่วงลงมา มีตัวละครผู้ช่วยทั้งที่เป็นสัตว์และอมมนุษย์ ได้แก่ นางแมว พระอินทร์ พระมาตุลี นนทยกษัตริย์ ท้าวสิงหน และพระโคตมฤาษี

ความมหัศจรรย์เกี่ยวกับของวิเศษ คือ ศรของพระนารายณ์ธิเบศร์ และศรของพระไชยเชษฐ์

ความมหัศจรรย์ของเหตุการณ์ ได้แก่ การแปลงกาย คือ พระมาตุลีแปลงเป็นกวางทอง และอาวุธของบิดากับบุตรชายไม่ทำร้ายกัน คือ ศรของพระนารายณ์ธิเบศร์ก็กลายเป็นดอกไม้ ส่วนศรของพระไชยเชษฐ์กลายเป็นทิพย์อาหาร

ตัวละครจระเข้ในเรื่องดูร้ายอาละวาดกัดกินผู้คนในเมืองของ นางจำปาทอง ผู้เลี้ยงและเนรคุณจะกิน นางจำปาทอง อีกด้วย

๕. ภาพยนตร์เรื่องศิลปะศาสตร์ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลก
ของอุดม หนูทอง

เรื่องนี้ได้ต้นฉบับมาจากนายเกลื่อน คงพล ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด
จังหวัดตรัง ซึ่งได้รับตกทอดจากบิดาที่บวชในวัดก้างปลา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
เนื้อเรื่องแต่งขึ้นเพื่อการอ่านเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก

เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับความมหัศจรรย์ คือ มีตัวละครมนุษย์ พญากุมภี ซึ่งเป็น
ผู้ช่วยของ พระศิลปะศาสตร์ และ พระศิลปะศาสตร์ มีของวิเศษเป็นตะบองวิเศษ เป็นต้น

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมี ๒ ตัว ได้แก่ พญากุมภี เป็นผู้ช่วยของ พระศิลปะศาสตร์
ที่มีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้และปกป้อง พระศิลปะศาสตร์ จากศัตรู และจะเข้าใหญ่ที่ทำร้าย พระศิลปะ
ศาสตร์ ระหว่างเดินทางกลับเมือง

๖. ชาลวันคำกาพย์ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลก
ของอุดม หนูทอง

เรื่องนี้ต้นฉบับเป็นของนางถวิล เกษตรสุนทร ตำบลกระดังงา อำเภอสติงพระ
จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการสวดอ่าน แต่งด้วยกาพย์ยานี ๑๑ ฉบับ ๑๖ และ
สุรางคนางค์ ๒๘ ไม่ปรากฏระยะเวลาที่แต่ง ตอนจบกล่าวว่าดาเกิดเป็นผู้เขียน และคุณเอี่ยม
เป็นผู้สร้างหนังสือเรื่องนี้ไว้ในพระศาสนา ดังความว่า “นิทานชาลวัน จบเท่านี้หนา ผู้มานั่งฟัง
เชิญจำไว้บ้าง เล่ากันต่อไป หนังสือชี้ต้นคุณเอี่ยมได้สร้างไว้ในพระพุทธานุภาพ ดาเกิดผู้เขียน
แม้ว่าผิดช่วยซ่อมแซมใส่ ด้วยว่าชรา อย่านัดนิทาน ดูข้าท่านเอ๋ย”

เรื่องนี้มีความมหัศจรรย์เกี่ยวข้องกับตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ ได้แก่ ท้าวลำไพ
ท้าวโคจร จะเข้าปลา ท้าวภักดิ์และน้องชาย ชาลวัน และนางวิมาลา เป็นตัวละครจะเข้าที่มี
ยศถาบรรดาศักดิ์ สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ และมีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้

มีสถานที่วิเศษ คือ ถ้ำแก้ววิเศษ ซึ่งทำให้ตัวละครจะเข้าอิมทิพย์และกลายร่าง
เป็นมนุษย์เมื่ออยู่ในถ้ำ

มีเหตุการณ์ที่มหัศจรรย์ คือ ตัวละครจะเข้าแปลงกายมนุษย์ และมนุษย์สมพาส
กับจะเข้า คือ เกาทองกับชาลวัน

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมีทั้งหมด ๗ ตัว ได้แก่

ชาลวัน จะเข้าที่กอดกินตายผู้เลี้ยงดูและจุดคว้านางมนุษย์ไปเป็นเมีย

ท้าวลำไพ พญาจะเข้าปู่ของ ชาลวัน หมั้นรักษาศีลในถ้ำ

ท้าวโคจร บิดาของ ชาลวัน กล้าต่อสู้กับพวกอันทพาล

นางจะเข้าปลา มารดาของ ชาลวัน ผাগไขว้ไว้กับเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วออก

ติดตามหา ท้าวโคจร ผู้เป็นสามี

ผู้คนไปทั่ว

ท้าวภักดิ์และน้องชาย เป็นคู่ต่อสู้ของ ท้าวโคจร ขอบออกอาละวาดกัดกิน

นางวิมาลา เป็นเมียจระเข้ของ ชาลวัน

นิทานมุขปาฐะ

๑. นางแดงอ่อน (เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมไทยลือ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัด
เชียงราย ของชำนาญ รอดเหตุภัย

ผู้เล่า คือ นางมูล วงศ์ใหญ่

เรื่องนี้เป็นนิทานของไทยลือ

มีความมหัศจรรย์ของตัวละคร คือ นางแดงอ่อน เป็นลูกจระเข้ที่มีร่างกายเป็น
มนุษย์

มีเหตุการณ์ที่มหัศจรรย์ คือ พี่ชายของนางแดงอ่อนเป็นจระเข้ที่แปลงกายเป็น
มนุษย์ได้

ตัวละครจระเข้ในเรื่องมีทั้งหมด ๕ ตัว ได้แก่

พ่อและแม่ของนางแดงอ่อน เป็นจระเข้แต่มีลูกเป็นมนุษย์ เป็นผู้สอนการ
ประพาดตัวให้ลูกก่อนแต่งงาน

พี่ชายของนางแดงอ่อน เป็นจระเข้แต่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ เป็นผู้ช่วย
เหลือ นางแดงอ่อน เมื่อถูกเนรเทศออกนอกเมือง

นางแดงอ่อน เป็นตัวละครจระเข้ที่เป็นมนุษย์และมีความซื่อสัตย์ต่อสามี

ลูกชายของนางแดงอ่อน เป็นตัวละครจระเข้ที่เป็นมนุษย์ที่ช่วยให้ นางแดงอ่อน
ได้คืนดีกับ ท้าวมหาวงศ์

สรุปได้ว่าตัวละครจระเข้ส่วนใหญ่ในนิทานมหัศจรรย์จะเป็นจระเข้แปลงที่มีพฤติกรรม
เหมือนมนุษย์ มีทั้งที่เป็นเมียที่ซื่อสัตย์ต่อสามี ลูกน้องที่จงรักภักดีต่อเจ้านาย และนักเลง
อันธพาลที่เกรงไปทั่ว ยกเว้นตัวละครจระเข้ในเรื่อง นายพุทธโธ และ นิทานตอนต้นก่อนบท
ละครนอกพระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐา ที่เป็นจระเข้จริง

๒.๕ นิทานชีวิต

นิทานชีวิตเป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เคยเกิดขึ้นจริง เนื่องจากมีการบอกชื่อและ
ฐานะของตัวละครอย่างชัดเจน และยังมีกรบอกสถานที่ที่เกิดเหตุไว้ ซึ่งก็คือสถานที่ในท้องถิ่น
ต่างๆในประเทศไทย ดังนั้นนิทานชีวิตของไทยบางเรื่องจึงมีลักษณะเป็นนิทานประจำถิ่นด้วย
เรื่องที่เล่ามักมีขนาดยาว มีหลายอนุภาค มีตัวละครหลายตัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคน อาจมีตัวละคร

ที่เป็นสัตว์และมนุษย์ เช่น ผีสิง เทวดาบ้าง เรื่องเล่าที่อาจถือว่าเป็นนิทานชีวิตของไทย ได้แก่ เรื่องพระลอ ไกรทอง และขุนช้างขุนแผน เป็นต้น^๑

เมื่อเปรียบเทียบความมหัศจรรย์ของนิทานชีวิตกับนิทานมหัศจรรย์แล้วพบว่าแตกต่างกัน คือ ความมหัศจรรย์ในนิทานมหัศจรรย์มักเกินวิสัยที่มนุษย์บันดาลได้ เช่น การชุบชีวิต การเหาะเหินเดินอากาศ ส่วนความมหัศจรรย์ในนิทานชีวิตมักเกิดจากอำนาจไสยศาสตร์ ซึ่งตัวละครได้มาโดยการศึกษา^๒

ผู้วิจัยพบนิทานชีวิตที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจะเข้าทั้งสิ้น ๘ เรื่อง นิทานชีวิตที่รวบรวมได้นี้เป็นเรื่องที่เล่ากันว่าเคยเกิดขึ้นจริง และบางเรื่องมีหลักฐานยืนยันถึงตัวละครและสถานที่ไว้ ตัวละครในเรื่องมีทั้งที่เป็นมนุษย์และอมมนุษย์ ซึ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ทั้งหมดดังต่อไปนี้

นิทานลายลักษณ์

๑. ข้าวเม่าซากเหมิง (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน ๑๓ ซึ่งนฤมล ปิยวิทย์ และบุญช่วย ปิยวิทย์ได้เรียบเรียงไว้

นิทานเรื่องนี้ นฤมล ปิยวิทย์ และบุญช่วย ปิยวิทย์ เรียบเรียงขึ้นใหม่จากนิทานที่เกี่ยวข้องกับการดำข้าวเม่าซากเหมิงของ ส.บุญมาก

เรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตของสองพี่น้อง คือ เหมิง และ เหมิง ซึ่งใช้ความสามารถในการดำข้าวเม่าของตนจนสามารถยกระดับฐานะของตนเองได้ โดยระบุสถานที่เกิดเหตุว่าเกิดในภาคอีสานของประเทศไทย เนื่องจากมีประเด็นการดำข้าวเม่า

ตัวละครจะเข้าในเรื่องช่วยเหลือตัวเองที่ถูกทำร้ายและรักษาจนหายดี

๒. บทละครนอกเรื่องไกรทอง สมัยอยุธยา (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง "บทละครนอกสมัยกรุงศรีอยุธยา" ของ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์

ไกรทองสำนวนนี้ อยู่ในเลขที่ ๒ ตอนไกรทองอยู่ในถ้ำ จนถึงนางตะเภาทอง ตะเภาแก้วหึงกับนางวิมาลาในสวน ซึ่งเป็นสมุดไทยดำ อักษรไทยเส้นดินสอขาว ขุนประสารถ ถวายหอพระสมุดแห่งชาติ เมื่อ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ และเลขที่ ๒๙ ตอนนางตะเภาทอง ตะเภาแก้วหึงนางวิมาลา จนถึงนางวิมาลากลับไปถ้ำ เป็นสมุดไทยดำ อักษรไทยเส้นมุก หอพระสมุดแห่งชาติซื้อเมื่อ ๑ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๗

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

ตัวละครจะเข้าในเรื่อง คือ นางวิมาลา เป็นจระเข้ที่แปลงกายเป็นนางมนุษย์
ได้และเป็นเมียอีกคนของ ไกรทอง ซึ่งทำร้ายได้ตอบ นางตะเภาแก้ว และ นางตะเภาทอง ที่เข้า
มาตำว่าตน

**๓. นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่องไกรทอง (กลาง)**

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก บทละครนอก พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒
เรื่องนี้เป็นนิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เรื่อง
ไกรทอง

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมี ๗ ตัว แบ่งเป็นตัวละครจะเข้าที่แปลงกายเป็นมนุษย์ได้
๕ ตัว ได้แก่

ท้าวรำไพ ผู้เป็นปู่ของ ชาลวัน ทำนายฝันและคอยตักเตือนให้ ชาลวัน หมั่น
รักษาศีล

ท้าวโคจร บิดาของ ชาลวัน ที่ทะเลาะวิวาทกับ ท้าวแสนตา และ พญาพันวัง จน
ตาย

พญาชาลวัน ออกอาละวาดกัดกินผู้คนและจุดนางมนุษย์ไปเป็นเมีย
วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ เมียจระเข้ของ ชาลวัน ชอบแสดงความหึงหวง
ส่วนตัวละครจะเข้าที่มีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้ ๒ ตัว ได้แก่ ท้าวแสนตา และ พญา
พันวัง เป็นตัวละครจะเข้าที่ออกกัดกินผู้คนและทะเลาะวิวาทกับ ท้าวโคจร จนตาย

**๔. บทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภาลัย เรื่องไกรทอง (กลาง)**

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก บทละครนอก พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒
ส่วนเนื้อความในพระราชนิพนธ์มี ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ นางวิมาลาตามไกรทอง
มาจากถ้ำ และตอนที่ ๒ ไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำ

ตัวละครจะเข้าในเรื่อง มี ๒ ตัว คือ วิมาลา เมียจระเข้ของ ไกรทอง ที่ด่าทอและ
ทะเลาะตบตีกับ ตะเภาแก้ว และ ตะเภาทอง และ เลื่อมลายวรรณ เมียจระเข้ของ ไกรทอง ที่ต่อ
ปากต่อคำกับ วิมาลา ในถ้ำได้น้ำ

**๕. บทละครนอกเรื่องไกรทอง พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทร
ฤทธิ์ (กลาง)**

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิจารณ์บทละครนอกพระ
ราชนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์” ของจตุพร มีสกุล

ไกรทองตอนนี้อยู่ในเลขที่ ๑๘ ตอนชาลวันคาบนางตะเกาทองมาไว้ในถ้ำ จนถึงไกรทองตามชาลวันไปถึงถ้ำ ซึ่งเป็นสมุดไทยดำ อักษรไทยเส้นดินสอขาว พระยาเพชรปาดณีถวายหอพระสมุดแห่งชาติ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๗ และเลขที่ ๑๙ ตอนชาลวันคาบนางตะเกาทอง จนถึงไกรทองตามชาลวันไปถึงถ้ำ ซึ่งเป็นสมุดไทยดำ อักษรไทยเส้นดินสอขาว ซึ่งเป็นสมบัติเดิมของหอพระสมุดแห่งชาติ

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมี ๓ ตัว เป็นตัวละครจะเข้าที่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ทั้งหมด ได้แก่

ชาลวัน ที่ออกอาละวาดและฉุดนางมนุษย์มาเป็นเมีย
วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ เมียจะเข้าของ ชาลวัน ที่ชอบแสดงความหึงหวง

๖. บทละครเสภาเรื่องไกรทอง พระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์

พงศ์ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก บทละครเสภาเรื่องไกรทอง ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์

พงศ์

บทละครเสภาตอนนี้มีอยู่ทั้งสิ้น ๖ ชุด ได้แก่ ชุดที่ ๑ พิศหึงคะนอง* ชุดที่ ๒ ไกรทองอาสา ชุดที่ ๓ ชาลวันอาละวาด ชุดที่ ๔ พิศมาตจะเข้า ชุดที่ ๕ กบดาน และชุดที่ ๖ สังหารกุมภิล

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมี ๔ ตัว เป็นตัวละครจะเข้าที่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ทั้งหมด ได้แก่

ชาลวัน จะเข้าที่ฉุดนางมนุษย์มาเป็นเมีย
วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ เมียจะเข้าที่ชอบหึงหวง ชาลวัน จึงต่อว่าและทำร้าย นางตะเกาทอง เมียใหม่ที่เป็นมนุษย์
ท้าวรำไพ ปู่ของ ชาลวัน ผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม

๗. นิทานคำกลอนเรื่องไกรทอง ของนายบุษย์ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก ไกรทอง ของบุษย์

นิทานคำกลอนเรื่องนี้พิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็ก ซึ่งโรงพิมพ์ราษฎร์เจริญหรือเรียกว่าโรงพิมพ์วัดเกาะ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ครั้งแรก ต่อมาองค์การคำของคุรุสภาจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ในปี ๒๕๒๑ ให้ชื่อว่า ไกรทอง โดยบุษย์

ตอนต้นเรื่องกล่าวถึงศึกระหว่างจะเข้าฝ่ายเหนือกับจะเข้าฝ่ายใต้ และมีการแทรกนิทานอธิบายเหตุ เช่น สาเหตุที่จะเข้ากลัวขมั้น สาเหตุที่จะเข้าชูเหยื่อขึ้นเหนือน้ำก่อนกิน และ สาเหตุที่จึงจกเลียผลของคนที่ถูกจะเข้ากัด เป็นต้น

* สะกดตามต้นฉบับ

ตัวละครจะเข้าในเรื่องมี ๑๐ ตัว เป็นตัวละครจะเข้าที่แปลงกายเป็นมนุษย์ได้ ๖ ตัว ซึ่งเป็นจะเข้าฝ่ายเหนือ ได้แก่

ท้าวโคจร ปู่ของ ชาลวัน ต่อสู้กับ ท้าวพันตา และ พญาพันวัง จนตาย

ท้าวรำไพ ปู่ของ ชาลวัน เป็นพระอาจารย์คอยทำนายนายความผืนให้แก่ ชาลวัน และตักเตือน ชาลวัน ที่ทำผิด

ชาลวัน พญาจะเข้ ออกกินมนุษย์และคาบนางมนุษย์ ตะเภาทอง ไปเป็นเมีย

วิมาลา และ เลื่อมไลยวรรณ เป็นนางจะเข้เมียของ ชาลวัน ช่วยกันตำทอ ตะเภาทอง เมียใหม่ นอกจากนี้ วิมาลา ยังมีบทบาทเป็นนางเอกในเรื่องคู่กับ ไกรทอง อีกด้วย

ไกรวงศ์ และ ไกรเวช เป็นลูกชายของ ไกรทอง กับ วิมาลา และ เลื่อมไลยวรรณ ทั้งสองเป็นจะเข้ที่ซุกซนและชอบทะเลาะวิวาทกับ ไกรแก้ว และ ไกรดา มนุษย์ที่เป็นลูกชายของ ไกรทอง กับ ตะเภาแก้ว และ ตะเภาทอง

ส่วนตัวละครจะเข้ อีก ๓ ตัว เป็นจะเข้ฝ่ายใต้ คือ ท้าวพันตา พญาพันวัง และ ต่างเกยไชย ที่มีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้ ท้าวพันตา และ พญาพันวัง เป็นจะเข้อันธพาลออกอาละวาดกัดกินผู้คนและจะเข้ฝ่ายใต้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ พญาพันวัง ยังออกตั้งญูเทวดา ส่งผลให้เทวดาไม่ช่วยเหลือจนต้องตายในการต่อสู้ ส่วน ต่างเกยไชย เป็นจะเข้ที่เทวดาส่งมาปกครองจะเข้ฝ่ายใต้แทน ท้าวพันตา และ พญาพันวัง

นิทานชีวิตเรื่องไกรทองที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้ง ๕ สำนวนเป็นนิทานชีวิตที่ระบุเหตุการณ์ว่าเกิดขึ้นที่จังหวัดพิจิตร และมีหลักฐานว่า นายไกร เป็นคนจังหวัดนนทบุรี โดยมีสถานที่ต่างๆ ทั้งที่จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดพิจิตรเป็นหลักฐาน สถานที่ในจังหวัดนนทบุรี เช่น คลองบางไกร วัดบางไกรใน วัดบางไกรนอก และศาลนายไกรทอง เป็นต้น สถานที่ในจังหวัดพิจิตร เช่น ถ้ำชาลวัน วัดเก่าถ้ำชาลวัน เป็นต้น

๘. เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก ขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดแห่งชาติ

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เชื่อกันว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ โดยกล่าวกันว่าขุนช้าง ขุนแผน และนางวันทองเป็นชาวสุพรรณบุรี เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องระบุว่าเกิดในจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครศรีอยุธยา เชียงใหม่ และพิจิตร

ตัวละครจะเข้ อยู่ในตอน เกรซवाद ซึ่งเป็นภิกษุแปลงกายเป็นจะเข้มาแก้แค้นพลายชุมพล โดยออกอาละวาดกัดกินผู้คนไปทั่ว ในที่สุดก็ถูก พลายชุมพล ปราบ

สรุปได้ว่าในนิทานชีวิตตัวละครจะเข้ส่วนใหญ่เป็นจะเข้แปลงที่แสดงพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ ยกเว้นเรื่อง ข้าวเม่าซากเหม็ง ที่เป็นจะเข้จริง ตัวละครจะเข้มักเป็นจะเข้ที่ร้าย ยกเว้น ท้าวรำไพ ในนิทานชุด ไกรทอง

๒.๖ นิทานประจำถิ่น

นิทานประจำถิ่นเป็นนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาในท้องถิ่นและเชื่อกันว่าเคยเกิดขึ้นจริง และมักเป็นนิทานที่อธิบายความเป็นมาของสิ่งต่างๆในท้องถิ่น ซึ่งประคอง นิมมานเหมินท์ แบ่งประเภทนิทานประจำถิ่นที่พบบ่อยตามเนื้อหาเป็น ๕ ประเภท คือ ๑. นิทานเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ๒. นิทานเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ ๓. นิทานเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งลึกลับ ๔. นิทานชีวิตที่เหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น และ ๕. นิทานจากวรรณกรรมที่รู้จักกันดี^๑

นิทานประจำถิ่นที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระแซ่ที่รวบรวมได้นี้ เป็นนิทานที่เล่าสืบต่อกันในท้องถิ่น และเชื่อว่าเกิดขึ้นจริงทั้งหมด นิทานส่วนใหญ่ที่รวบรวมได้มีขนาดสั้น เนื้อเรื่องมีทั้งการอธิบายถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น หนอง คลอง ถ้ำ เกาะ เมือง เป็นต้น และการอธิบายถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศาล วัด เป็นต้น

จากการรวบรวมผู้วิจัยพบนิทานประจำถิ่นที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระแซ่ทั้งสิ้น ๔๙ เรื่อง ซึ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๓๖ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๑๓ เรื่อง แบ่งตามประเภทเนื้อหาได้เป็น ๓ ประเภท คือ นิทานเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ นิทานเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งลึกลับ และนิทานชีวิตที่เหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น ดังนี้

ก. นิทานเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์

นิทานที่มีเนื้อหาประเภทนี้เป็นเรื่องของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น นิทานที่ผู้วิจัยรวบรวมได้เป็นสำนวนลายลักษณ์ทั้งสิ้น ๒ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) ตำนานโต๊ะกีมุต ธรณี (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียงเรียงจาก พิธีเปิดป้ายมัสยิดออลียิดารอยน์ ของ สุเรียม ศรีสมาน ซึ่งเป็นเอกสารที่ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับโต๊ะกีมุต ธรณี ชาวมุสลิมในตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้รับยกย่องว่ามีวิชาอาคมหลายอย่าง หลุมฝังศพของโต๊ะกีมุตอยู่ในบริเวณมัสยิดออลียิดารอยน์ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวละครระแซ่ในเรื่องทำลายอวนของชาวบ้านจนเสียหาย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑-๑๒๙.

(๒) ตำนานหลวงปู่ศุข (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง "ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย" ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงจากหนังสือ **กรมหลวงชุมพร เจ้าฟ้าจอมอาคัมภ์** ของดอน มะโอ-สมอดำ

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับหลวงปู่ศุข หรือ พระครูวิมลคุณากร อดีตเจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า หรือ วัดมะขามเฒ่า ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท หลวงปู่ศุขเป็นพระอาจารย์ของพลเรือเอกสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จึงมีรูปจำลองหลวงปู่ศุขประดิษฐานไว้ข้างพระรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ในศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่แหลมปู่เจ้า ในฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี และชื่อ "ปู่เจ้า" ที่เป็นชื่อแหลม เชื่อกันว่าเป็นชื่อหลวงปู่ศุข

ตัวละครจะเช้ในเรื่อง คือ ทหารเรือที่ยอมให้หลวงปู่ศุขเสกให้กลายเป็นจะเช้ใหญ่ เพื่อแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่อหน้าพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ที่มาศึกษาวิชาไสยศาสตร์กับหลวงปู่ศุข

ข. นิทานเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งลึกลับ

นิทานที่มีเนื้อหาประเภทนี้จะกล่าวถึงทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งลึกลับในท้องถิ่น ได้แก่ ผีเสื้ออาร์ักษ์เมือง เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ถ้ำ หนองน้ำ บึง เกาะ ซึ่งมีทั้งสิ้น ๒๙ เรื่อง แบ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๒๐ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๙ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์**(๑) ไก่แก้วนครทริภุญชัย (เหนือ)**

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลำพูน

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดลำพูน โดยไก่แก้วเป็นไก่ประจำเมืองของนครทริภุญชัย หากเมืองใดได้ยินเสียงไก่ขันก็ต้องตกอยู่ในอำนาจของกษัตริย์ลำพูน

ตัวละครจะเช้ในเรื่องเป็นผีเสื้อยักษ์อาร์ักษ์เมืองทริภุญชัยที่เนรมิตกายเป็นจะเช้ใหญ่ เพื่อปกป้องบ้านเมืองจากศัตรู

(๒) ตำนานจระเข้ปูน (เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกำแพงเพชร

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดกำแพงเพชร โดยกล่าวว่าเมือง
บางพาน สถานที่เกิดเหตุในเรื่อง ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดกำแพงเพชรไปทางทิศเหนือ ๒๐
กิโลเมตร และปัจจุบันจระเข้ปูนอยู่ห่างจากอุโมงค์ ๓๓ ปล่อง มาทางทิศใต้ ๒ กิโลเมตร โดยมี
ขนาดยาว ๙ เมตร หันศีรษะไปทางทิศเหนือ

ตัวละครจะเข้ในเรื่องถูก พระมหาพุทธสาคร สาปให้กลายเป็นหิน
เนื่องจากคาบ แม่นางทอง ไป

(๓) ตำนานถ้ำน้ำบึง (เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวว่าถ้ำปลาในถ้ำ
น้ำบึงเป็นบริเวณที่หลวงพ่อดำพลวงชวนราษฎรตัดแปลงให้เป็นศูนย์กลางวัด หลังจากท่าน
มรณภาพมีพระจากที่อื่นมาบูรณะต่อ เช่น สร้างกุฏิ และสร้างบันไดจากเชิงเขาถึงประตูถ้ำ
จำนวน ๖๓ ขั้น

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเฝ้ารักษาถ้ำจะเข้ ถ้ำเล็กๆในถ้ำน้ำบึง ซึ่งเป็นถ้ำ
อาถรรพ์ และจะปรากฏให้เห็นเฉพาะบุคคลที่ต้องการเห็นเท่านั้น

(๔) ตำนานเมืองกุมภวาปี (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน ๑ ของ
ไพฑูริย์ มีกุล

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของเมืองกุมภวาปี อำเภอกุมภวาปี จังหวัด
อุดรธานี โดยกล่าวถึงบริเวณริมหนองน้ำใหญ่ที่เรียกว่ากุมภวาปี

ตัวละครจะเข้ในเรื่องจะคอยป้องกันไม่ให้คนลบลู่พระยาขอมและ
ท้าวผาแดง โดยจะอาละวาดกัดกินคนที่ไม่บวงสรวงวิญญูณพระยาขอมและท้าวผาแดงก่อน
ออกหาปลา บริเวณบ้านบึงหม้อ

(๕) ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญา จังหวัดกาฬสินธุ์

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของเมืองฟ้าแดดสงยาง เมืองโบราณ
บริเวณบ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอภมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
ตัวละครจะอยู่ในเรื่องเป็นพระเช้ที่เฝ้ากุศเชียงโสม ซึ่งเป็นสถานที่
ศักดิ์สิทธิ์มีอารักษ์คุ้มครอง

(๖) ตำนานพระเช้เจ้าพ่อเก้าเลี้ยว (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง "ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่น
ริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย" ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อเก้าเลี้ยว ในตำบลเก้า
เลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

ตัวละครจะอยู่ในเรื่องมีเป็นพระเช้เจ้าที่ชาวบ้านนับถือ

(๗) ตำนานพระเช้เจ้าพ่อจ้อย (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง "ลักษณะเด่นของตำนานประจำ
ถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย" ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อจ้อย ๒ แห่ง ได้แก่ ริมคลอง
พิธีกรรมในวิถีชีวิตของชาวสวนคลองบางระมาด ธนบุรี ของ สุกัญญา สุจนายา

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อจ้อย ๒ แห่ง ได้แก่ ริมคลอง
บางระมาดใกล้กับวัดจำปา แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน และที่หมู่ ๑๕ แขวงตลิ่งชัน
กรุงเทพมหานคร

ตัวละครจะอยู่ในเรื่องชื่อสัตย์ภักดีต่อเจ้าพ่อจ้อย โดยเป็นพาหนะให้เจ้า
พ่อจ้อย

(๘) ตำนานจระเข้เจ้าพ่อเทพารักษ์ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงจากหนังสือ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตาก

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเทพารักษ์ในอำเภอสามเงา จังหวัดตาก บริเวณที่แม่น้ำปิงและแม่น้ำวังไหลมาบรรจบกัน หรือที่เรียกว่า วังเจ้า

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นจระเข้เจ้าที่อาศัยอยู่ในวังน้ำวน

(๙) ตำนานศาลเจ้าพ่อองค์กรักษ์ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครนายก

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อองค์กรักษ์ ริมฝั่งแม่น้ำนครนายก ตำบลทรายมูล อำเภอองค์กรักษ์

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นจระเข้เจ้าพ่ออยู่ในวังน้ำวนหน้าศาลเจ้าพ่อองค์กรักษ์

(๑๐) ตำนานจระเข้เผือกหรือตำนานจระเข้เจ้าพ่อชุมแสง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๓ ของวิเชียร อชิโนบุญวัฒน์

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นซึ่งอธิบายความเป็นมาของชื่อคลอง ในตำบลพิบูล อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยชาวบ้านเรียกว่า คลองจระเข้เผือก แทนชื่อคลองเก่า ในศาลเจ้าพ่อชุมแสงมีหัวจระเข้อยู่หลายหัว ซึ่งเชื่อว่าจระเข้เป็นศิษย์เจ้าพ่อ คนไทยเรียกว่า เจ้าพ่อคลองจระเข้เผือก ส่วนคนจีนเรียกว่า สามเส็งโกวเบี่ย

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นซีปะขาวที่ทดลองวิชากลายเป็นจระเข้เผือก แต่แปลงกายกลับไม่ได้ จึงต้องเฝ้าคลองหน้าศาลเจ้าพ่อชุมแสงและเป็นลูกศิษย์ของเจ้าพ่อ

(๑๑) ตำนานเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงขึ้นจากหนังสือ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดปทุมธานี

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ตั้งอยู่ที่หมู่ ๓ ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ตัวละครจระเข้ในเรื่องมี ๒ ตัว ได้แก่ จระเข้ที่ดูร้ายจน เจ้าน้อยมหา
พรหม ต้องทำให้เชื่อง และจระเข้เจ้าที่อาศัยอยู่หน้าวัดศาลเจ้า

(๑๒) ตำนานท้าวพันตา พญาพันวัง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่น
ริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงจาก นิทานไทย ของ
ส.พลายน้อย

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นในเขตลุ่มแม่น้ำภาคกลาง โดยอธิบายที่มา
ของสถานที่ชื่อ ดาวคะนอง และกล่าวถึงเจ้าฟองครักษ์ ในจังหวัดนครนายก

ตัวละครจระเข้ในเรื่องมี ๓ ตัว ได้แก่ ท้าวพันตา พญาพันวัง ที่มี
อิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้แต่ดูร้ายและไม่รู้จักบุญคุณคน และ ท้าวโคจร ที่แปลงกายเป็นมนุษย์และ
ปราบจระเข้ทางหัวเมืองใต้ที่ดูร้าย

(๑๓) ตำนานบ่อหกบาตร (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๗
ของวิเชียร อชิโนบุญวัฒน์

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นอธิบายความเป็นมาของหนองน้ำ ที่ตั้งวัด
แสงสวรรค์และสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตำบลพิบูล อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดย
เรียกว่า “บ่อหกบาตร”

ตัวละครจระเข้ในเรื่อง คือ ชีปะขาวทดลองวิชาโดยเสกมนต์กลายเป็นร่าง
เป็นจระเข้เผือกแต่กลายเป็นร่างกลับไม่ได้ จึงเฝ้าบ่อใหญ่ที่ตนแปลงร่างเป็นจระเข้

(๑๔) ตำนานบึงพระอาจารย์ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานไทยฉบับสมบูรณ์ ของส.พลายน้อย
เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของบึงพระอาจารย์ ในตำบลพระอาจารย์
อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ กว้าง ๑ เส้น ยาว ๒๐ เส้น บึงพระ
อาจารย์เป็นสถานที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ แต่ในปัจจุบันตื้นเขินมาก

ตัวละครจระเข้ในเรื่อง คือ พระภิกษุรูปหนึ่งเรียกกันว่า พระอาจารย์
ทดลองวิชาโดยกลายเป็นจระเข้ใหญ่ แต่กลายเป็นร่างกลับไม่ได้ จึงเฝ้าบึงน้ำที่ตนแปลงร่างเป็น
จระเข้

(๑๕) ตำนานเรือมาตวัตติเวียรบำรุง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๑๒ ซึ่งสุริย์ สุธิตสารากรเรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของเรือมาตที่วัตติเวียรบำรุง อำเภอวิเชียรบำรุง จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นเรื่องเล่าของชาวเพชรบูรณ์ สถานที่ที่ปรากฏในเรื่อง คือ หนองขาม หนองหลุม คลองแกลบ คลองกลาง และวังขอนมาต

ตัวละครจะเช้ในเรื่องเป็นลูกจะเช้ที่คนในคณะลากไม้กินแล้วเกิดอาเพศเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนมาก

(๑๖) ตำนานเกาะจะเช้ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๒ ซึ่งสมพงษ์ พุรัตนะเรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นอธิบายความเป็นมาของเกาะจะเช้ ในหมู่ที่ ๕ ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร โดยกล่าวถึงสถานที่อื่นๆไว้ด้วย ได้แก่ เกาะอายรุก-อายโทน บริเวณหน้าอ่าวยายไธ และเกาะตากงเพชร ในหมู่ที่ ๕ ตำบลชุมโค (บ้านบางจาก) อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

ตัวละครจะเช้ในเรื่องมีความซื่อสัตย์ต่อ ตากงเพชร ที่เป็นเจ้าของ โดยเป็นพาหนะพาไปยังสถานที่ต่างๆและเมื่อเจ้าของทราบว่าจะถึงแก่กรรมก็สาปจะเช้ให้กลายเป็นเกาะ

(๑๗) ตำนานเกาะมัดโพน (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านจังหวัดชุมพร ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของเกาะมัดโพน จังหวัดชุมพร โดยกล่าวถึงเจดีย์บนยอดเขา และปากถ้ำไปยังเขามัดทรี

ตัวละครจะเช้ในเรื่องเป็นจะเช้หินเฝ้าทางเข้าถ้ำที่มีสิ่งของต่างๆไว้

(๑๘) ตำนานโตะหินขวาง (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๖ ซึ่งอาภรณ์ อุกฤษณ์เรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าจะเช้บริเวณหินขวาง ที่ปากคลองกระบี่ใหญ่ก่อนที่จะออกไปประตูดุคาเขาขนานน้ำ ซึ่งเรียกว่า เจ้าพ่อหินขวาง คนมลายูเรียกว่า โตะหินขวาง

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นจะเข้เจ้าที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

(๑๙) ตำนานทวดคลองนางเรียม (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๖ ซึ่งฟวง บุษรารัตน์ เรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของคลองนางเรียม ที่เชื่อมระหว่างทะเลน้อย กับทะเลสาบสงขลา โดยกล่าวถึง ทวดนางเรียม จะเข้ใหญ่ที่คุ้มครองชาวบ้าน ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นจะเข้ศักดิ์สิทธิ์ของชาวทะเลน้อย

(๒๐) ตำนานพญาอดน้ำ แม่ศรีขวัญทอง (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๐ ซึ่ง กลิ่น คงเหมือนเพชรเรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับพญาอดน้ำ พญาท่าข้ามและแม่ศรีขวัญทอง ซึ่งเล่ากันบริเวณอำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ อำเภอชัยบุรี อำเภอเวียงสระ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวละครจะเข้ในเรื่องมีตัวละคร ๒ ตัว ได้แก่ แม่ศรีขวัญทอง เป็นจะเข้ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองสถานที่ และ พญาท่าข้าม มีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้และต่อสู้กับ พญาอดน้ำ คู่รักของ แม่ศรีขวัญทอง

นิทานมุขปาฐะ

(๑) ตำนานจะเข้เจ้าพ่อหุ่ม (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์ พิศาล บุญผูก วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๙

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าพ่อหุ่ม บนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตัวละครจะเข้ในเรื่องมีความซื่อสัตย์โดยเป็นพาหนะของเจ้าพ่อหุ่ม

(๒) ตำนานจระเข้เจ้าแม่เอียง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่น
ริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้ สายป่าน ปุริวรรณชนะ เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์บุญ
ส่ง โคมลอย วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๘

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับเจ้าแม่เอียง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ
ในตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ศาลเจ้าแม่เอียงตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ในวัดสุราษฎร์รังสรรค์ ตำบลคลองควาย อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นลูกศิษย์เจ้าแม่เอียงและมีความศักดิ์สิทธิ์

(๓) ตำนานจระเข้วัดหนองดินแดง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สัมภาษณ์ มีนา จำตัว, ๔ เม.ย. ๒๕๕๑.

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของวัดหนองดินแดง จังหวัดนครปฐม
โดยในสมัยก่อนมีถ้ำจระเข้อยู่ใต้วิหารหลวงพ่อดัง แต่ไม่พบในปัจจุบัน

ตัวละครจระเข้ในเรื่องชอบช่วยเหลือคนที่ตกน้ำเข้าไปในถ้ำ

(๔) ตำนานจระเข้วัดห้วยจระเข้ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สัมภาษณ์ มีนา จำตัว, ๔ เม.ย. ๒๕๕๑.

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของวัดห้วยจระเข้ จังหวัดนครปฐม
โดยกล่าวถึงประวัติของเจ้าอาวาสรูปหนึ่งในวัดห้วยจระเข้ที่ไม่ถูกจระเข้ทำร้าย

ตัวละครจระเข้ในเรื่องดุร้ายแต่ไม่ทำร้ายเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง

(๕) ตำนานจระเข้หลวงพ่เพชร (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่น
ริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย” ของสายป่าน ปุริวรรณชนะ

นิทานเรื่องนี้เรียบเรียงขึ้นโดย สายป่าน ปุริวรรณชนะ จากการ
สัมภาษณ์พระปลัดสิริวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดป่าจิว วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๘

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของหลวงพ่เพชร วัดสองพี่น้อง อำเภอบ้าน
จิว จังหวัดปทุมธานี หลวงพ่เพชรเป็นพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่ ประดิษฐานอยู่ในวิหาร
หลวงพ่เพชร วัดสองพี่น้อง ตำบลบ้านจิว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นลูกศิษย์หลวงพ่เพชรที่เฝ้าสมบัติในแม่น้ำ
เจ้าพระยา

(๖) ตำนานวัดจระเข้ใหญ่ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สัมภาษณ์ พัฒน์วดี ชาติกานนท์, ๕ เม.ย. ๒๕๕๑.

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของวัดจระเข้ใหญ่ ตำบลศิระชะจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ โดยในสมัยก่อนมีถ้ำจระเข้อยู่ใต้น้ำ ต่อมาประชาชนร่วมกันจัดตั้งศาลเจ้าพ่อฟ้าบ้านเกาะพิจิตร เพื่อเป็นอนุสรณ์ของจระเข้ในชุมชนศิระชะจระเข้
ตัวละครจระเข้ในเรื่องคล้ายเป็นที่หวาดกลัวของผู้คน

(๗) จระเข้คาบคน (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบลทรงคนอง อำเภอลำลูกกา จังหวัดสมุทรปราการ ของจันทร์ศรี สุปัญญากร
ผู้เล่า คือ นางสาววิมล โพธิชัย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖
เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจระเข้ที่อำเภอลำลูกกา จังหวัด

สมุทรปราการ

ตัวละครจระเข้ในเรื่องทำร้ายคนและสัตว์ที่ลงน้ำ

(๘) ตำนานจระเข้หน้าดำ (โต๊ะลาตูดาดง) (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสืออ่านสาระเพิ่มเติมวรรณกรรมท้องถิ่น บัตตานี ของไพโรจน์ ขวัญคง

ผู้เล่า คือ นางเจ๊ะเป๊าะ หะมะ อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลน้ำดำ อำเภอกู่ยางแดง จังหวัดปัตตานี โดยเล่าเป็นภาษามลายูท้องถิ่น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของบ้านน้ำดำ ตำบลน้ำดำ อำเภอกู่ยางแดง จังหวัดปัตตานี มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพญาน้ำดำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจิตธรรมชาติในพื้นที่ของตำบลน้ำดำ อำเภอกู่ยางแดง จังหวัดปัตตานี

ตัวละครจระเข้ในเรื่องมี ๒ ตัว ได้แก่ โต๊ะลาตูดาดา และ โต๊ะลาตูดาดง ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้ และมีพฤติกรรมนี้

โต๊ะลาตูดาดา กล่าวหาและบอกให้ชาวบ้านเคารพ โต๊ะลาตูดาดง

โต๊ะลาตูดาดง เป็นจระเข้ศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่เคารพตน

(๙) ตำนานแหลมวัง (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก คติชาวบ้าน ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา
ผู้เล่า คือ นายผ่อง สุระกำแหง อายุ ๕๐ ปี
เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นอธิบายที่มาของบ้านแหลมวัง จังหวัดสงขลา
ตัวละครจะเข้ในเรื่องเป็นจะเข้มีความดุร้ายและขยายอำนาจปกครอง

ดินแดนที่อาศัยอยู่จนผู้คนเดือดร้อน

ค. นิทานชีวิตที่เหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น

นิทานที่มีเนื้อหาประเภทนี้มีลักษณะเป็นนิทานชีวิตเนื่องจากระบุชื่อตัวละคร
อย่างชัดเจน และผู้เล่าเชื่อว่าเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นจริง โดยมีหลักฐานหรือร่องรอยของเรื่องที่เกิดขึ้น
ซึ่งในที่นี้ เช่น อุโบสถ บันไดขึ้นธรรมมาสน์ ต้นยาง คลอง ลำน้ำ และถ้ำ เป็นต้น ผู้วิจัยพบ
นิทานประเภทนี้ทั้งสิ้น ๑๘ เรื่อง ซึ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๑๔ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๔
เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) ตำนานจะเข้บ้านท่าขอนยาง (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๓ ซึ่ง
ไพฑูริย์ มีกุลเรียบเรียงไว้

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เหตุการณ์ในเรื่องเกิดที่แม่น้ำชี โดยกะโหลกของจะเข้ที่
ออกอาละวาดตั้งไว้บนศาลาวัดเจริญผลหรือวัดใต้ นอกจากนี้พระสุวรรณภักดีเจ้าเมืองท่าขอน
ยางได้สร้างอุโบสถไว้เป็นอนุสรณ์ มีรูปปั้นหญิงสาว ๒ คนนั่งอยู่บนหลังจะเข้และยืนอยู่ข้างล่าง
เพื่อให้ชาวท่าขอนยางระลึกถึงนางมาด นางหุ่ย และผู้วิเศษที่ถูกจะเข้กิน

ตัวละครจะเข้ในเรื่องกัดกินผู้คนตามลำน้ำชีเป็นอาหาร

(๒) ตำนานนางอินถวา หรือตำนานเมืองวังสามหมอ (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุดรธานี

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดย
กล่าวถึง “เจ้าหญิงอินถวา” ราชธิดาของผู้ครองเมืองเชียงสมเชียงสาในสมัยโบราณ

ตัวละครจะเข้ในเรื่องช่วย นางอินถวา ที่ตกน้ำแต่เปลือกลินนางเข้าไป
และกินหมอจะเข้ที่มาปราบ

(๓) ตำนานลำสามหมอ (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓
ซึ่งจันทร์แดง คำลือหาญเรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของลำสามหมอ ลำน้ำสาขาของลำน้ำชี ใน
อำเภอแก้งคร้อและอำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยกล่าวถึงสาเหตุที่เรียกลำน้ำสายนี้ว่า
“ลำสามหมอ” และเรียกวังจะเข้ที่ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านว่า “บ้านสามหมอ” และกล่าวกันว่าต้นยาง
ใหญ่ที่ใช้ผูกโซ่ยังเห็นตออยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของบ้านสามหมอข้างลำสามหมอ นอกจากนี้
ชากรรไกรของจะเข้ตัวนี้ได้มีผู้นำไปทำบันไดขึ้นธรรมาสน์ที่วัดบ้านท่าเยี่ยม อำเภอแก้งคร้อ
จังหวัดชัยภูมิ

ตัวละครจะเข้ในเรื่องคาบผู้หญิงลงไปในถ้ำและกินหมोजจะเข้ที่มา
ปราบ

(๔) ตำนานไกรทอง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญา จังหวัดพิจิตร

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดพิจิตร โดยกล่าวว่า “ไกรทอง” มี
บ้านอยู่ริมคลองในเขตอำเภอบางกรวย เมื่อปราบจะเข้แล้วชาวบ้านจึงนำชื่อมาตั้งเป็นชื่อ
สถานที่ต่างๆ เช่น คลองบางไกร วัดบางไกรใน วัดบางไกรนอก และศาลนายไกรทอง ซึ่งเป็นที่
เคารพของคนทั่วไป

ตัวละครจะเข้ในเรื่องอาละวาดกัดกินผู้คนในเมืองพิจิตรและถูก “ไกร
ทอง” ปราบได้

(๕) ตำนานจะเข้สามพัน (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๓ ซึ่ง
ประคอง นิมมานเหมินท์เรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของลำน้ำและตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี
โดยอธิบายถึงที่มาของชื่อลำน้ำจะเข้สามพัน และตำบลจะเข้สามพันในปัจจุบัน
ตัวละครจะเข้ในเรื่องเนรคุณกินดาที่ซื้อและเลี้ยงมันไว้

(๖) ตำนานเจ้ากงจีนหรือตำนานเมืองลพบุรี (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานไทยฉบับสมบูรณ์ ของส.พลายน้อย
เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของเมืองลพบุรี โดยอธิบายถึงชื่อสถานที่
ต่างๆในจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ห้วยขี้หรือห้วยมูล เขาจีนโฉน เขาจีนแล เขาตะเภาล่ม เขาพับผ้า
เขาขนมบุต เขาหงปะจันทร์ และเขาตะเข้

ตัวละครจะเข้าในเรื่องเป็นคู่รักของ นางนงปะจันทร์ แปลงกายเป็น
จระเข้ใหญ่ เพื่อหวังทำลายเรือสำเภาของ เจ้ากงจีน

(๗) ตำนานชาละวัน ส่วนตอนที่ ๑ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๔ ซึ่ง
ฉลอง สุวรรณโรจน์เรียบเรียงขึ้นจากหนังสือเรื่อง เมืองพิจิตร ของ พละ วัฒน

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดพิจิตร โดยชาละวันอาละวาดอยู่
ในน่านน้ำเมืองพิจิตรเก้าย่านเหนือ ตั้งแต่วังกระดี่ทอง ดงเศรษฐี ดงชาละวัน ดงชะพลู และล่อง
ไปทางใต้จนคาบธิดาของเศรษฐีเมืองพิจิตร กล่าวกันว่าหวัชาละวันตั้งไว้บนศาลเพียงตาหน้า
เมืองพิจิตรเก่าและบริเวณศาลเพียงตานี้มีจิ้งจกเป็นจำนวนมาก และเชื่อกันว่าถ้าชาละวันอยู่
กลางลำน้ำน่านเก่า ห่างจากวัดเก่าถ้าชาละวันไปทางใต้ประมาณ ๓๐๐ เมตร นอกจากนี้หน้าวัด
เก่าถ้าชาละวันยังมีศาลตายาย ผู้เลี้ยงชาละวันตั้งอยู่

ตัวละครจะเข้าในเรื่องเนรคุณกินตากับยายที่เลี้ยงดูตนและออก
อาละวาดกัดกินผู้คนไปทั่ว

(๘) ตำนานตำบลจรเข้ร้อง (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญา จังหวัดอ่างทอง

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของบ้านจรเข้ร้อง จังหวัดอ่างทอง โดย
กล่าวถึงที่มาของชื่อ บ้านจรเข้ร้อง

ตัวละครจะเข้าในเรื่อง คือ เกรซวาด แปลงกายเป็นจระเข้ใหญ่กระโดด
ลงแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วก็คึกคะนอง ออกทำร้ายผู้คนไปทั่ว เพื่อหวังล้างแค้น พลายชุมพล

(๙) ตำนานนางรุ่มสายสก (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านภาคกลาง ของผจงวาด กมลเสี
รัตน์ พัทธนี ปี่เพราะ และศิริพรรณ พงศ์สิฏานนท์

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดจันทบุรี โดยกล่าวถึงที่มาของ
ภูเขาจระเข้ ภูเขาสำเภา ภูเขา รุ่มสายสก ภูเขาบันทาย ในจังหวัดจันทบุรี ภูสงกะบาล และปอด
แปด ในเมืองศรีโสภณ

ตัวละครจะเข้าในเรื่องทำลายขบวนเรือขันทมหากของ เจ้าราชกุล

(๑๐) ตำนานวังตาเพชร (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุพรรณบุรี

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของบ้านวังตาเพชร บ้านคอวัง และบ้านจระเข้ใหญ่ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ตัวละครจระเข้ในเรื่อง คือ ตาเพชร ที่กลายร่างเป็นจระเข้ขวางคลองให้ภรรยาข้ามฟาก แต่กลายร่างกลับไม่ได้ จึงต้องเฝ้าคลองหน้าบ้าน

(๑๑) ตำนานบ้านเกยไชยหรือไธ่ต่างเกยไชย ส่วนวันที่ ๑ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๓ ซึ่งวิเชียร อชิโนบุญวัฒน์เรียบเรียงไว้

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นอธิบายความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านเกยไชย ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยเรียกชื่อตำบลว่า “เกยไชย” ตามชื่อจระเข้ไธ่ต่างเกยไชย

ตัวละครจระเข้ในเรื่องดุร้ายอาละวาดไปทั่ว

(๑๒) ไธ่ต่างเกยไชย ส่วนวันที่ ๒ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๓ ซึ่งวิเชียร อชิโนบุญวัฒน์เรียบเรียงไว้

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าแม่เกยไชย ในจังหวัดนครสวรรค์ ตัวละครจระเข้ในเรื่องเป็นเด็กวัดชื่อ วิเชียร แปลงร่างเป็นจระเข้ใหญ่เพื่อให้ภรรยาเดินข้ามฟาก แต่แปลงร่างกลับไม่ได้ จึงโกรธแค้นและเข้าทำร้ายเฉพาะผู้หญิง

(๑๓) ตำนานโตะนายมน (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๖ ซึ่งรีนนาภา รัตนพงศ์เรียบเรียงขึ้น

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของศาลเจ้าโตะนายมน ตั้งอยู่ที่เกาะนก อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

ตัวละครจระเข้ในเรื่อง คือ นายมน เป็นผู้มีวิชาอาคมแต่ถูกโทษประหารชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ ได้ไปเกิดเป็นจระเข้ขาวอยู่ในทะเลลึก และกลายเป็นจระเข้ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนิยมไปบนบานศาลกล่าว

(๑๔) ตำนานบ้านในเมือง (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๘ ซึ่ง
 รื่นนภา รัตนพงศ์เรียบเรียงขึ้น
 เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นอธิบายที่มาของหมู่บ้านบ้านในเมือง ที่ตั้งอยู่
 ในหมู่ที่ ๓ ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
 ตัวละครจะเช้ในเรื่องขโมยเนื้อพะของพญางอกเขี้ยวไปกิน ทำให้
 ทหารต้องนำดับเต็กไปทำอาหารถวายแทน

นิทานมุขปาฐะ

(๑) ตำนานชาละวัน ส่วนวันที่ ๒ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณ
 โดยรอบ ของศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
 ผู้เล่า คือ นายจวง เขยชูศรี อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ ๑ ตำบล
 ทนง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
 เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดพิจิตร ซึ่งกล่าวถึง ชาลวัน จะเช้
 ใหญ่ที่มีชื่อเสียงโด่งดังแห่งลุ่มน้ำเมืองพิจิตร
 ตัวละครจะเช้ในเรื่องมีทั้งสิ้น ๕ ตัว สามารถแปลงร่างเป็นมนุษย์ได้
 ทั้งหมด เนื่องจากถ้าพิเศษ ตัวละครในเรื่องมีพฤติกรรมดังนี้
 ท้าวรำไพ เป็นหัวหน้าจะเช้ที่ยึดมั่นในธรรม
 ท้าวโคจร เป็นจะเช้ที่เกเรและทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น
 พระยาชาละวัน เป็นจะเช้ที่มักมากในกาม โดยจุดคร่านางมนุษย์ไป
 เป็นภรรยา

นางวิมาลา และ นางเลื่อมลายวรรณ เป็นภรรยาจะเช้ของ ชาลวัน ที่
 ไม่เชื่อสัตย์ต่อสามี กล่าวคือ เมื่อ ชาลวัน ดายก็ยอมเป็นภรรยาของ ไกรทอง อีก

(๒) ตำนานชาละวัน ส่วนวันที่ ๓ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณ
 โดยรอบ ของศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
 ผู้เล่า คือ นางดี มั่นกตัญญู อายุ ๖๕ ปี อยู่ในอำเภอสามง่าม จังหวัด
 พิจิตร
 เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดพิจิตร เกี่ยวกับจะเช้ใหญ่ ชาล
 วัน ซึ่งเป็นการอธิบายความเป็นมาของสถานที่ต่างๆในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ สระไข้ สระยายกับ
 ดา ดงชาละวัน ทุ่งระเบิด และถ้ำชาละวัน
 ชาลวัน ตัวละครจะเช้ในเรื่องดุร้ายและเนรคุณกินดายายที่เลี้ยงดูตน

(๓) ตำนานชาละวัน ส่วนตอนที่ ๔ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
ของประจักษ์ สยายแสง

ผู้เล่า คือ นายบัน น้อยคำ เล่าเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔
เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของจังหวัดพิจิตร ซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวของ
ชาละวัน กระจะเข้ใหญ่ที่ดุร้าย

ชาละวัน ตัวละครกระจะเข้ในเรื่องดุร้ายและเนรคุณ โดยกินตายายผู้เลี้ยงดู
ตน

(๔) ไร่ต่างเกยไชย ส่วนตอนที่ ๓ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้าน ของวิเชียร เกษประทุม

ผู้เล่า คือ นายเสวียน อุ่นดี

เรื่องนี้เป็นนิทานประจำถิ่นของคลองเกยไชย จังหวัดนครสวรรค์

ตัวละครกระจะเข้ในเรื่องดุร้ายและอาละวาดกัดกินผู้คน

สรุปได้ว่าตัวละครกระจะเข้ปรากฏในนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับทรัพย์สมบัติหรือสิ่งสืบทอดมากที่สุด เรื่องราวมักเกี่ยวกับกระจะเข้เจ้าพ่อหรือกระจะเข้บรวารเจ้าพ่อ ตัวละครกระจะเข้ส่วนใหญ่จึงเป็นกระจะเข้ศักดิ์สิทธิ์ ตัวละครกระจะเข้อีกส่วนหนึ่งปรากฏในนิทานประจำถิ่นประเภทนิทานชีวิตที่เหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องถิ่น ตัวละครกระจะเข้มักเป็นกระจะเข้ร้ายซึ่งมีทั้งกระจะเข้จริงและกระจะเข้แปลง และในนิทานเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ปรากฏตัวละครกระจะเข้ที่เป็นกระจะเข้จริงและกระจะเข้แปลงอย่างละตัว

๒.๗ นิทานอธิบายเหตุ

นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่กล่าวถึงที่มาของสิ่งต่างๆ นิทานอธิบายเหตุของไทยมีเล่าในทุกถิ่น ส่วนมากเป็นนิทานขนาดสั้น อธิบายที่มาของสิ่งต่างๆ นิทานอธิบายเหตุนี้บางทีก็เป็นตำนาน เพราะอธิบายความเป็นมาของสิ่งต่างๆ ประคอง นิมมานเหมินท์ แบ่งประเภทตามเรื่อง
ที่อธิบายไว้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑. นิทานอธิบายที่มาของชื่อ รูปลักษณะ และส่วนประกอบของคน สัตว์และพืช ๒. นิทานอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในธรรมชาติ ๓. นิทานอธิบายที่มาของพิธีกรรมและขนบประเพณี และ ๔. นิทานอธิบายที่มาของสิ่งอื่นๆ เช่น อาหารการกิน หรือข้าวของเครื่องใช้^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙-๑๓๕.

นิทานอธิบายเหตุที่ผู้วิจัยรวบรวมได้นี้ เป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องขนาดสั้น ซึ่งเป็นการอธิบายที่มาของรูปลักษณะและส่วนประกอบของสัตว์ โดยเล่าถึงสาเหตุที่จระเข้ สุนัข หรือ กระท่ายมีรูปร่างลักษณะหรือส่วนประกอบต่างๆ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ ลิ้น ก้อนขี้หมาบนจมูกหรือ ศีรษะของจระเข้ และหางของกระท่าย รวมทั้งสาเหตุที่สัตว์บางชนิดเป็นศัตรูกัน ได้แก่ จระเข้กับ สุนัข และจระเข้กับกระท่าย หรือสาเหตุที่สัตว์บางชนิดเป็นมิตรกัน ได้แก่ จระเข้กับจิ้งจก

ผู้วิจัยพบนิทานอธิบายเหตุทั้งสิ้น ๑๑ เรื่อง เป็นสำนวนลายลักษณ์ ๔ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๗ เรื่อง เป็นนิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้ไม่มีลิ้น นิทานที่อธิบายถึงก้อนขี้หมาของจระเข้ นิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และนิทานที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างจระเข้กับจิ้งจก ดังนี้

ก. นิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้ไม่มีลิ้น

นิทานที่อธิบายว่าทำไมจระเข้จึงไม่มีลิ้นพบทั้งสิ้น ๗ เรื่อง เป็นสำนวนลายลักษณ์ ๒ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๕ เรื่อง ซึ่งจะมีการอธิบายถึงส่วนประกอบหรือพฤติกรรมของสัตว์อื่นประกอบด้วย ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) กระท่ายกับจระเข้ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านชนวนอ่านของไทย ของลำดวน

(ธนพล) จาดใจดี

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมกระท่ายถึงไม่มีหางยาว และไม่ยอมดื่มน้ำในแม่น้ำลำคลอง แต่ดื่มน้ำค้างบนยอดหญ้าแทน และทำไมจระเข้ถึงไม่มีลิ้นยาว

ตัวละครจระเข้ในเรื่องจะกินกระท่ายเป็นอาหารแต่เสียรู้กระท่ายจึงอ้า

ปากปล่อยเหยื่อไป

(๒) ลิงกับจระเข้ สำนวนที่ ๑ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมภาคใต้ตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์” ของกิตติสุรางค์ กภาพสุวรรณ

ล้อเลียน

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจระเข้จึงไม่มีลิ้น และทำไมลิงจึงชอบทำท่า

ตัวละครจระเข้ในเรื่องหลอกลิงทั้งฝูงให้ขี้หลังตนเพื่อนำไปกินกลางน้ำ แต่ลิงเอาตัวรอดไปได้

นิทานมุขปาฐะ

(๑) กระจายกระโดด จระเข้ไม่มีลิ้น (กลาง)

อนุกุล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านภาคกลาง-ตะวันตก ของสุภักดิ์

ผู้เล่า คือ นายดำ ยิ้มแก้ว

แทนการเดินทางปกติ

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าเหตุใดจระเข้จึงไม่มีลิ้น และกระจายต้องกระโดด

ตัวละครจระเข้ในเรื่องจับกระจายจนไม่สามารถเดินเป็นปกติได้

(๒) กระจายกับตะเข้ (กลาง)

นิทานพื้นบ้านของกะเหรี่ยงจอมบึงกับเขมรราชบุรี ของวิภา กงกะนันทน์

ผู้เล่า คือ นางเจียน ภูมิทิพย์

ในแม่น้ำแต่กินน้ำค้างบนยอดหญ้าแทน

ตัวละครจระเข้ในเรื่องอาฆาตจองเวรกระจาย และหวังจะกินกระจาย

เป็นอาหารแต่กระจายเอาตัวรอดไปได้

(๓) กระจายกับหอยโข่ง (กลาง)

นิทานพื้นบ้านของกะเหรี่ยงจอมบึงกับเขมรราชบุรี ของวิภา กงกะนันทน์

ผู้เล่า คือ นายบุญเลิศ พันทิมาดวง

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจระเข้จึงไม่มีลิ้น และกระจายจึงหางขาด

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเข้าจับกระจายด้วยความแค้นที่กระจายเคย

ล้อเลียนตน

(๔) จระเข้ไม่มีลิ้น (กลาง)

เชียงใหม่

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานชาวบ้านของไทย ของยุทธ เศษคำรณ

ผู้เล่า คือ คุณพลวงพิพัฒน์คุรุกิจ อยู่บ้านเลขที่ ๗๒ ถนนราชวิถี จังหวัด

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจระเข้ทุกตัวไม่มีลิ้นและกระจายทุกตัวหางขาด และเหตุใดจึงมีรูปกระจายบนดวงจันทร์

ตัวละครจะเข้ในเรื่องดูร้าย กัดกินคน สัตว์ และพืชทุกชนิดจนใกล้
สูญพันธุ์ และจับทางกระต่ายจนขาด

(๕) เหตุที่กระต่ายไม่มีหางและจะเข้ไม่มีลิ้น (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานชาวบ้าน ภาคที่ ๑- ภาคที่ ๔ ของกรม
ศิลปากร

ผู้เล่า คือ ขุนแก้ววิระศึกษากร

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจะเข้ไม่มีลิ้นและกระต่ายไม่มีหาง และ
เหตุใดกระต่ายจึงไม่กล้ากินน้ำในแม่น้ำลำคลองแต่กินน้ำค้างตามใบหญ้าเหมือนในปัจจุบัน
ตัวละครจะเข้ในเรื่องดูร้ายจับกระต่ายเพื่อหวังกินเป็นอาหาร

ข. นิทานที่อธิบายถึงก้อนขี้หมาของจะเข้

นิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จะเข้มีก้อนเหมือนขี้หมาบนจุมหรือศิระ และบาง
เรื่องยังกล่าวถึงสาเหตุที่จะเข้เป็นศัตรูกับสุนัข พบทั้งสิ้น ๒ เรื่อง ซึ่งเป็นสำนวนมุขปาฐะ
ทั้งหมด ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) ขี้หมาที่จุมจะเข้ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านจังหวัดชุมพร ของสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดชุมพร

เรื่องนี้ผู้แต่งไม่ได้ระบุชื่อผู้เล่า แต่กล่าวว่าเป็นนิทานมุขปาฐะที่ได้จาก
การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลต่างๆในจังหวัดชุมพร

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจะเข้จึงมีก้อนที่มีลักษณะเหมือนขี้หมาบน
จุม และทำไมจะเข้จึงไม่มีลิ้น และกระต่ายจึงมีหางสั้น

ตัวละครจะเข้ในเรื่องโมโหสุนัขที่ถ่ายมูลรดจุมตั้งแต่จับกระต่ายจนทาง
ขาด

(๒) จะเข้กับหมา (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษา นิทานพื้นบ้าน
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ของวิเชียร ณ นคร

ผู้เล่า คือ นายประสิทธิ์ ชุมณี อยู่ในหมู่ ๕ ตำบลปากพูน อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจระเข้จึงมีก้อนเนื้อเหมือนซี่หมอยูบนหัว และทำไมจระเข้จึงชอบกินเนื้อสุนัขมากกว่าเนื้อสัตว์ชนิดอื่น
ตัวละครจะเข้าในเรื่องเคยเป็นเพื่อนกับสุนัขแต่ถูกหักหลังจึงชอบทำร้ายสุนัข

ค. นิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

นิทานที่อธิบายว่าทำไมจระเข้จึงเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียว ซึ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้าน ของพร พิทยา
นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าเหตุใดจระเข้จึงเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำในปัจจุบัน
ตัวละครจะเข้าในเรื่องมีลักษณะสูงใหญ่เหมือนม้า ต่อมาเปลี่ยนแปลง
กายเป็นสัตว์เลื้อยคลานเหมือนในปัจจุบัน และชอบอาสาพาเจ้าป่าและเจ้าทะเลไปยังสถานที่ต่าง ๆ

ง. นิทานที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างจระเข้กับจิ้งจก

นิทานที่เล่าถึงสาเหตุที่จิ้งจกชอบเลียแผลคนที่ถูกจระเข้กัด ปรากฏในนิทานลายลักษณ์ ๑ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

(๑) จระเข้กับจิ้งจก (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๒ ซึ่ง
สนิท พลเดช เรียบเรียงขึ้น
นิทานเรื่องนี้อธิบายว่าทำไมจิ้งจกจึงชอบเลียแผลคนที่ถูกจระเข้กัดและ
อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์ทั้งสองนี้
ตัวละครจะเข้าในเรื่องดูร้ายไล่ทำร้ายมนุษย์

สรุปได้ว่าตัวละครจะเข้าอยู่ในนิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้ไม่มีลิ้นมากที่สุดรองลงมา คือ นิทานที่อธิบายถึงก้อนซี่หมาของจระเข้ และสุดท้ายนิทานที่อธิบายถึงสาเหตุที่จระเข้เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและนิทานที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างจระเข้กับจิ้งจก ตัวละคร

จะเข้ในนิทานอธิบายเหตุทุกเรื่องจะดูร้าย โมโหร้าย และโง่ ยกเว้นเรื่อง สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ^{๕๔} ที่เป็นจะเข้ดีชอบช่วยเหลือผู้อื่น

๒.๘ นิทานสัตว์

นิทานสัตว์เป็นนิทานที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับสัตว์ในลักษณะต่างๆ นิทานเรื่องสัตว์ของไทยยังมีการรวบรวมไว้ไม่มากนัก เท่าที่มีผู้รวบรวมมักเป็นนิทานขนาดสั้น บางเรื่องมีลักษณะเป็นนิทานอธิบายเหตุหรือนิทานคติด้วย ซึ่งประคอง นิมมานเหมินท์ แบ่งนิทานเรื่องสัตว์ของไทยออกตามเนื้อหาได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑. นิทานที่แสดงนิสัยสันดานแท้จริงของสัตว์ ๒. นิทานเกี่ยวกับสัตว์โง่ สัตว์ฉลาด และสัตว์เจ้าเล่ห์ และ ๓. นิทานเกี่ยวกับสัตว์ที่ดี^{๕๕}

นิทานสัตว์ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้นี้เป็นนิทานเกี่ยวกับสัตว์โง่ สัตว์ฉลาด และสัตว์เจ้าเล่ห์ทั้งหมด ผู้วิจัยพบนิทานสัตว์ที่ปรากฏบทบาทของตัวละครจะเข้ทั้งสิ้น ๙ เรื่อง แบ่งเป็นสำนวนลายลักษณ์ ๖ เรื่อง และเป็นสำนวนมุขปาฐะ ๓ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

๑. ตาเยย (อีสาน)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๓ ซึ่งพจนีย์ เพ็งเปลี่ยนเรียบเรียงขึ้น

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงจะเข้เจ้าเล่ห์ที่เสียรู้กระต่ายที่ฉลาดกว่า

ตัวละครจะเข้ในเรื่องเนรคุณตายายที่ช่วยเหลือชีวิตตนโดยคิดจะกินตายายเป็น

อาหาร

๒. จะเข้กับลิง สำนวนที่ ๒ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านไทย ของฝ่ายวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และบริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์เจ้าเล่ห์ คือ จะเข้ ที่หลงกลสัตว์ที่ฉลาดกว่า คือ ลิง

ตัวละครจะเข้ในเรื่องมี ๒ ตัว จะเข้เมียอยากกินหัวใจลิง จะเข้ผู้จึงออกอุบายหลอกเอาหัวใจลิง แต่ลิงเอาตัวรอดไปได้

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕-๑๓๘.

๓. กระจกกับจระเข้ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑ ซึ่งรัตนา พันธุ์-สุริย์ฉายเรียบเรียงขึ้น

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์โง่ คือ จระเข้ ซึ่งเสียรู้สัตว์ที่ฉลาดกว่า คือ กระจก

ตัวละครจระเข้พยายามจับกระจกกินเป็นอาหารแต่กระจกเอาตัวรอดไปได้

๔. ควายกับจระเข้ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมภาคใต้ตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์” ของกิตสุรางค์ กาฬสุวรรณ

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์โง่และเจ้าเล่ห์ คือ จระเข้ ที่เสียรู้กระจกที่ฉลาดกว่า

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเนรคุณและผิดสัญญาที่ให้ไว้กับควายที่ช่วยชีวิตตนไว้ โดยคิดจะกินควายเป็นอาหาร

๕. ควาย จระเข้ และกระจก (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านชายแดนภาคใต้ ของประพนธ์ เรืองณรงค์ นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่โง่และเจ้าเล่ห์ คือ จระเข้ และสัตว์ที่ฉลาด คือ

กระจก

ตัวละครจระเข้ในเรื่องเนรคุณควายที่ช่วยชีวิตตนไว้ โดยคิดจะกินควายเป็นอาหาร

๖. ลิงกับจระเข้ ส่วนานที่ ๒ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมุสลิมภาคใต้ตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์” ของกิตสุรางค์ กาฬสุวรรณ

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่โง่และเจ้าเล่ห์ คือ จระเข้ และสัตว์ที่ฉลาด คือ ลิง

ตัวละครจระเข้ในเรื่องมี ๒ ตัว จระเข้เมียโกหกให้จระเข้ผัวนำหัวใจลิงมารักษา ลุง ทำให้จระเข้ผัวออกอุบายหลอกลิงไปกลางคลอง แต่ลิงเอาตัวรอดไปได้

นิทานมุขปาฐะ

๑. กระจ่ายเจ้าปัญญา (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก รายงานผลการวิจัยโครงการรวบรวมและศึกษานิทานพื้นบ้านของกะเหรี่ยงจอมบึงกับเขมรราชบุรี ของวิภา กงกะนันทน์

ผู้เล่า คือ นางสุก สุขศิริ

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่โง่และเจ้าเล่ห์ คือ กระจ่าย และสัตว์ที่ฉลาด คือ

กระจ่าย

ตัวละครกระจ่ายในเรื่องเนรคุณตายายที่เลี้ยงดูตนโดยคิดจะกินเป็นอาหาร

๒. กระจ่ายกับลิง ส่วนวนที่ ๑ (กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้าน ของวิเชียร เกษประทุม

ผู้เล่า คือ นายเสวียน อุ่นดี

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่โง่และเจ้าเล่ห์ คือ กระจ่าย และสัตว์ที่ฉลาด คือ

ลิง

ตัวละครกระจ่ายในเรื่องหลอกลิงไปกลางน้ำเพื่อจะกินลิงเป็นอาหาร แต่ลิงใช้

สติปัญญาเอาตัวรอดไปได้

๓. ทำคุณบูชาโทษ (ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก พังงาปริทัศน์ ๒: นิทานพื้นบ้าน ของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพังงา โรงเรียนติบุกพังงาวิทยายน

ผู้เล่า คือ นายกลาง ทับทอง อยู่อำเภอเมือง จังหวัดพังงา

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่โง่และเจ้าเล่ห์ คือ กระจ่าย ซึ่งเสียรู้สัตว์ที่ฉลาด

กว่า คือ กระจ่าย

ตัวละครกระจ่ายในเรื่องเนรคุณชายหนุ่มสองคนที่ช่วยชีวิตตน โดยคิดจะกินชายทั้งสองคนเป็นอาหาร

น่าสนใจว่าตัวละครกระจ่ายในนิทานสัตว์ทุกเรื่องเป็นตัวแทนของสัตว์ที่เจ้าเล่ห์และเนรคุณ คือ คอยวางแผนหลอกล่อเหยื่อและทรยศหักหลังเพื่อนฝูงหรือผู้มีพระคุณได้ทุกเมื่อ แต่กลับโง่เสียรู้สัตว์อื่นที่ฉลาดกว่า คือ ลิง กระจ่าย และกระจง แสดงให้เห็นว่ากระจ่ายเป็นสัตว์ที่ถูกมองว่ามีเล่ห์เหลี่ยมแต่ในขณะที่เดียวกันก็ด้อยสติปัญญาและไม่มีไหวพริบปฏิภาณด้วยเช่นกัน

๒.๙ มุขตลกและเรื่องไม้

นิทานมุขตลกที่นิยมเล่าในสังคมไทยแบ่งได้ ๒ วิธี คือ แบ่งตามลักษณะของเรื่องเป็น เรื่องที่มีลักษณะหยาบโลนและเรื่องที่ไม่หยาบโลน^๑ และแบ่งตามขนาดของเรื่องเป็นมุขตลก ประเภทตอนเดียวจบและมุขตลกประเภทหลายตอนจบ^๒ แนวคิดสำคัญในมุขตลกของไทยมี ๗ ประการ คือ ความฉลาด ความโง่ ความเกียจคร้าน เรื่องเพศ คนพิการ ผู้มีสถานะสูงในสังคม และคนต่างถิ่นหรือต่างชาติ^๓

ตัวละครจะเข้าในมุขตลกและเรื่องไม้ของไทยที่ผู้วิจัยรวบรวมได้เป็นเรื่องที่ไม่หยาบโลน และเป็นมุขตลกประเภทตอนเดียวจบ ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดและความโง่ พบทั้งสิ้น ๕ เรื่อง เป็นสำนวนลายลักษณ์ ๑ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๔ เรื่อง ดังนี้

ก. นิทานที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาด

นิทานมุขตลกที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาด มักกล่าวถึงตัวเอกที่ฉลาดแกมโกง ล้อหลอกคนอื่นว่าตนมีความสามารถหรือวิชาอาคม ทำให้ได้รับผลประโยชน์หรือได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ปรากฏในนิทาน ๔ เรื่อง เป็นสำนวนลายลักษณ์ ๑ เรื่อง และสำนวนมุขปาฐะ ๓ เรื่อง ดังนี้

นิทานลายลักษณ์

๑. ย่องเข้คนเก่ง(กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านไทย ของฝ่ายวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องนี้กล่าวถึงย่องเข้ ชาวกะเหรี่ยง จังหวัดราชบุรี ที่หลอกชาวบ้านว่าตนมีวิชาอาคมจนได้รับการนับถือตลอดมา

ตัวละครจะเข้าในเรื่องออกอภิละเวดทำร้ายผู้คนไปทั่ว แต่ถูก ย่องเข้ สวมรอยว่าเป็นผู้ฆ่า

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

นิทานมุขปาฐะ

๑. หาญหมีจงอางจระเข้(เหนือ)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานไทยคุณตาคุณยายเล่าไว้ ของยุท ธเดชำรณ
ผู้เล่า คือ มนัส ธรรมปัญญา จังหวัดเชียงใหม่
นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงหาญ ที่หลอกผู้อื่นว่าตนปราบสัตว์ร้ายและศัตรูได้สำเร็จ
จนได้รับประทานนามจากเจ้าเมืองว่า จอมพลหาญหมีจงอางจระเข้
ตัวละครจระเข้ในเรื่องอาละวาดกัดกินผู้คน หาญ ใช้เล่ห์เหลี่ยมสวมรอยว่าตน
เป็นผู้ฆ่าจระเข้เพื่อรับความดีความชอบ

๒. หลวงตาทอง(กลาง)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก นิทานพื้นบ้านเมืองกาญจนบุรี ของเยาวมาลย์ กาญจน
ศูนย์
ผู้เล่า คือ นายบุญช่วย จงศักดิ์สวัสดิ์
นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงชีวิตของหลวงตาทอง ที่หลอกผู้อื่นว่าเป็นผู้รู้และใช้โชค
ช่วยในการปราบจระเข้ จนได้รางวัลจากพระเจ้าแผ่นดิน
ตัวละครจระเข้ในเรื่องทำร้ายกัดกินผู้คน มหาเล็กเป็นผู้ฆ่าจระเข้แต่ หลวงตา
ทอง หรือ ทิดทอง เป็นผู้รับความดีความชอบจากพระเจ้าแผ่นดิน

๓. อ้ายปลิ้น(ใต้)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก พังงาปริทัศน์ ๒: นิทานพื้นบ้าน ของศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดพังงา โรงเรียนติบูกพังงาวิทยายน
ผู้เล่า คือ นายกลาง ทัพทอง อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา
เรื่องนี้กล่าวถึงอ้ายปลิ้น ที่หลอกเจ้าเมืองว่าตนปราบสัตว์ร้ายและศัตรูได้สำเร็จ
หลายครั้งจนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง
ตัวละครจระเข้ในเรื่องอาละวาดทำร้ายผู้คนไปทั่ว นักโทษทูปจระเข้จนตาย แต่
อ้ายปลิ้น ใช้เล่ห์เหลี่ยมรับความดีความชอบไป

ข. นิทานที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความโง่

นิทานมุขตลกที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความโง่ กล่าวถึงผู้ที่ไม่ฉลาดแต่อาสาทำงานให้
อาจารย์ของตน ระหว่างทางมีโชคช่วยทำให้ได้รับความรู้และทรัพย์สินกลับมา กลายเป็นคน
ฉลาดไปในที่สุด ปรากฏในนิทาน ๑ เรื่อง ซึ่งเป็นสำนวนมุขปาฐะ

นิทานมุขปาฐะ

๑. บั๊ฟฟาติห๊ะ(ไต)

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษานิทานชาวบ้านของชาวไทยมุสลิม ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” ของจำรัส พรุเพชรแก้ว

ผู้เล่า คือ นายหลี่ เหม๊ะหมาน อายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จบการศึกษาชั้น ป.๔ อาชีพประมง

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงบั๊ฟฟาติห๊ะ ซึ่งอาสาไปตามหมอมมาให้โต๊ะครูจนตนเองประสบความสำเร็จทั้งด้านสติปัญญาและครอบครัว

ตัวละครจะเข้าในเรื่องคายทองออกมาจากท้องให้ บั๊ฟฟาติห๊ะ นำไปสู่ขอลูกสาวโต๊ะครู

สรุปได้ว่าตัวละครจะเข้าส่วนใหญ่ในมุขตลกและเรื่องไม้ของไทยเป็นจะเข้าจริงที่ดูร้าย ออกอาละวาดทำร้ายคน แต่ก็เป็นเพียงตัวประกอบเท่านั้น ยกเว้นในเรื่อง บั๊ฟฟาติห๊ะ ตัวละครจะเข้าเป็นผู้ช่วยและเป็นจะเข้าวิเศษที่สามารถคายทองออกมาได้

ตัวละครจะเข้าปรากฏในนิทานไทยทั้งสิ้น ๙ ประเภท แต่จะปรากฏในนิทานประจำถิ่นมากที่สุด ๔๙ เรื่อง รองลงมา คือ นิทานอธิบายเหตุ ๑๑ เรื่อง นิทานสัตว์ ๙ เรื่อง นิทานชีวิต ๘ เรื่อง ตำนานปรัมปรา ๗ เรื่อง นิทานศาสนา ๗ เรื่อง นิทานมหัศจรรย์ ๗ เรื่อง นิทานคติ ๔ เรื่อง และมุขตลกและเรื่องไม้ ๕ เรื่องตามลำดับ น่าสังเกตว่าตัวละครจะเข้าไม่ปรากฏในนิทานเรื่องผีและนิทานเข้าแบบของไทย ตัวละครจะเข้าปรากฏในนิทานไทยทุกภาค แต่มักปรากฏในนิทานของภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นแหล่งน้ำเสียส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่านิทานไทยที่ปรากฏตัวละครจะเข้ามีทั้งที่เป็นสำนวนลายลักษณ์และมุขปาฐะ นิทานที่รวบรวมได้ส่วนใหญ่เป็นนิทานลายลักษณ์ ๗๕ เรื่อง แบ่งเป็นร้อยกรอง ๑๒ เรื่อง ซึ่งเป็นบทที่ใช้ในการแสดงละครนอก ๔ เรื่อง และร้อยแก้ว ๙๕ เรื่อง ส่วนนิทานมุขปาฐะมี ๓๒ เรื่อง